O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV.№
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV.№

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ • Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan • uzasziyoli@list.ru • 2006-yil, 8-dekabr • № 49 (3878)

2007 ЙИЛ — "ИЖТИМОИЙ ҲИМОЯ ЙИЛИ"

2007 йилга "Ижтимоий ҳимоя йили" деб ном берганимиз шу йўлда олдимизда турган вазифаларнинг маъно-мазмуни ва пировард натижаларини янада кучайтириши билан жамиятимизда ўзаро қадр-қиммат, меҳр-оқибат туйғусини, энг катта бойлигимиз бўлмиш тинчлик ва осойишталикни мустаҳкамлашга, ҳаётимизни янада обод ва фаровон этишга хизмат қилади.

Президент Ислом КАРИМОВнинг Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 14 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузасидан.

Сарвар ЎРМОНОВ (ЎзА) олган сурат.

ЮРТИМИЗДАГИ БУЮК ЎЗГАРИШЛАРНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСИ

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинган куннинг 14 йиллиги муносабати билан 7 декабр куни пойтахтимиздаги "Туркистон" саройида тантанали йиғилиш бўлиб ўтди. Унда мамлакатимизнинг сиёсат ва жамоат арбоблари, фан, маданият ва санъат намояндалари, пойтахт жамоатчилиги, юртимизда фаолият кўрсатаётган хорижий давлатларнинг элчихоналари ва халқаро ташкилотлар ваколатхоналари вакиллари иштирок этдилар.

Йиғилишни Тошкент шаҳар ҳокими А.Тўхтаев очди.

Ўзбекистон Республикаси Давлат мадҳияси янграйди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов йиғилишда маъруза қилди.

Давлатимиз раҳбари мамлакатимизда рўй бераётган буюк ўзгаришларнинг — демократик ҳуқуқий давлат барпо этиш, адолатли фуқаролик жамиятини шакллантириш йўлида эришаётган барча ютуқларимизнинг туб моҳияти Конституциямизда мустаҳкамланган ҳуқуқ ва имкониятларни, асосий тамойилларни ҳаётга тўлиқ татбиқ этиш билан боғлиқ эканини алоҳида таъкидлади.

Бундан 14 йил муқаддам умумхалқ муҳокамасидан кейин ҳар томонлама ва чуқур ўйланган демократик йўл билан қабул қилинган Асосий қонунимиз янги жамиятнинг ҳуқуқий кафолатларини шакллантирди ва мустаҳкамлади.

Асосий қомусимиз, бир томондан, халқимизнинг теран тарихий илдизларига асосланган, кўп асрлик тажриба ва маънавий қадриятларни, улуғ аждодларимизнинг ҳуқуқий меросини ўзининг ғоя ва нормаларига чуқур сингдирган бўлса, иккинчи томондан, тарихда синалган умуминсоний қадриятлар, халқаро андозалар, тараққий топган давлатларнинг илғор тажрибаси мужассам этилган ҳужжатдир.

Ўтган даврда Конституциямизнинг ҳаётий негизи нечоғли мустаҳкам экани ўз тасдиғини топди. Конституциявий қоидалар фуқароларимизнинг кундалик ҳаётида тобора тўлароқ намоён бўлмоқда. Чунки Асосий қонунимизда инсон, унинг ҳуқуқ ва эркинликлари ҳамда манфаатлари энг олий қадрият сифатида муҳрлаб қўйилган.

Мамлакатимизда тинч ва осуда ҳаётнинг барқарорлиги, истиқлолга садоқатимиз, истиқболга ишончимиз, ислоҳотларимизнинг муваффақиятли одимлари, эзгу юмушларимизнинг самаралари, халқимиз тийнатида буюк яратувчилик ва бунёдкорлик руҳи кундан-кун яққол намоён бўлаётгани — барча-барчасининг замирида Асосий қомусимизда кафолатланган ҳуқуқлар, ғоялар, принциплар турганини бугун ҳар бир юртдошимиз чуқур ҳис этмоқда.

Юртбошимиз инсонпарварлик руҳи билан йўғрилган ислоҳотларимиз жамиятимизнинг янада гуллаб-яшнашига, кишилар турмушининг фаровонлашувига, мамлакатимиз ободлиги ва тараққиётини таъминлашга, Ватанимизнинг обрў-эътиборини юксалтиришга хизмат қилаётганини қайд этар экан, бу борадаги эзгу ишларимизни кенг кўламда, жадал суръатлар билан давом эттириш учун олдимизда турган муҳим масалаларга алоҳида эътибор қаратди.

Мамлакатимизда анъана тусига кирган — ҳар бир йилни маълум бир ном билан аташ амалиётига содиқ қолган ҳолда, 2006 йил — Ҳомийлар ва шифокорлар йили деб эълон қилинган эди. Бу борада махсус дастур ишлаб чиқилиб, изчил амалга оширилмоқда. Бундай ибратли ишлар, биринчи навбатда, юртимизда яшайдиган барча инсонлар учун ижтимоий, иқтисодий, маънавий аҳамиятга эгадир.

«Ҳомийлар ва шифокорлар йили» дастури замирида жамиятимизда инсон қалбидаги энг эзгу туйғуларнинг амалий ифодаси — ҳомийликнинг мазмун-моҳиятини ва аҳамиятини теран тарғиб этиш, саховатли ва беғараз ҳомийларни рағбатлантириш, фидойи ва юксак фазилатли инсонларни қадрлаш ғоялари ўз мужассамини топди. Дастур асосида амалга ошираётган барча эзгу саъй-ҳаракатларимиз халқимиз ҳаётини янада яхшилашга, жамиятимизда меҳр-оқибат, ўзаро ҳамжиҳатлик муҳитини мустаҳкамлашга қаратилаётир.

Жорий йилда халқимиз, аввало, ёшларимиз онги ва тафаккурида меҳр-мурувват, саховат, савоб, ҳиммат каби фазилатларни янада ривожлантириш, ҳомийлик ҳаракатини кенгайтириш, унинг ҳуқуқий асосларини яратиш ва такомиллаштиришга оид масалалар доимий эътиборда турди. Кўплаб ижтимоий объектлар бунёд этилди. Янги ишлаб чиқариш қувватлари ишга туширилди ва қўшимча иш жойлари ташкил этилди. Қишлоқ жойларда касаначилик ҳаракатига кенг йўл очиб берилаяпти. Уй шароитида чорва билан шуғулланаётган юртдошларимиз моддий ва маънавий рағбатлантирилмоқда. Эҳтиёжманд кишиларга ҳар томонлама кўмак ва ёрдам кўрсатилмоқда.

Жамиятда соғлом турмуш тарзини шакллантириш, аҳоли саломатлигини мустаҳкамлаш, жисмоний соғлом ва маънавий етук авлодни тарбиялаш борасидаги ишлар давом эттирилди. Соғлиқни сақлаш тизимининг моддий-техника базасини янада мустаҳкамлаш, тиббиёт ходимлари учун муносиб меҳнат ва турмуш шароити яратиш, уларнинг меҳнатини рағбатлантириш бўйича кенг кўламли ишлар амалга оширилди.

Ўтган даврда наинки инсонлар дардига малҳам бўлиб, уларнинг ғаму ташвишларига шерик бўлиб яшайдиган шифокорларнинг, айни чоғда, ўқитувчи ва мураббийларнинг ҳам шарафли ва масъулиятли меҳнатини ҳар жиҳатдан рағбатлантириш, умуман, аҳолининг реал даромадларини ошириш, иш ҳақи, стипендия ва нафақалар миқдорини кўпайтириш каби ижтимоий-иқтисодий йўналишда муҳим аҳамият касб этувчи кўплаб эзгу ишлар бажарилди.

Йил давомида мамлакатимизда амалга оширилган ва амалга оширилаётган эзгу ва саховатли ишлар «Савоб ишни ҳар ким қилиши керак, савоб ишни ҳар куни қилиш керак» деган даъват минг-минглаб юртдошларимизнинг қалбида акс-садо бераётганидан далолатдир. Давлатимиз раҳбари Ҳомийлар ва шифокорлар йилида ўзининг эзгу ишлари билан ўрнак кўрсатган бағрикенг, олийҳиммат ватандошларимизни ҳар томонлама қадрлаш ва эъзозлаш барчамиз учун қарз ва фарз эканини таъкидлади.

Президентимиз Иолом Каримов кириб келаётган янги — 2007 йилни «Ижтимоий ҳимоя йили» деб эълон қилишни таклиф этди. Юртбошимизнинг бу таклифини йиғилганлар гулдурос қарсаклар билан маъқулладилар.

Тантанали маросим санъат усталари ва ёш ижрочиларнинг байрам концерти билан якунланди.

ЎзА

O'ZSANOATQURILISHBANK

KO'PLARNI TANISHADI — MUNOSIBLARNI TANLASHADI!

Tel: 120-45-01, 120-45-82, 120-45-05;
Faks: 133-34-26
www.uzpsb.uz e-mail: info@uzpsb.uz

Хизматлар лицензияланган

10 декабр — Ўзбекистон Республикаси Давлат Мадҳияси қабул қилинган кун

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ДАВЛАТ МАДҲИЯСИ

Абдулла ОРИПОВ сўзи,
Мутал БУРХОНОВ мусиқаси

Серқуёш, ҳур ўлкам, элга бахт, нажот,
Сен ўзинг дўстларга йўлдош, меҳрибон.
Яшнагай то абад илму фан, ижод,
Шуҳратинг порласин токи бор жаҳон!

НАҚОРАТ:
Олтин бу водийлар — жон Ўзбекистон
Аждодлар мардона руҳи сенга ёр!
Улуғ халқ қудрати жўш урган замон,
Оламни маҳлиё айлаган диёр!

Бағри кенг ўзбекнинг ўчмас иймони,
Эркин, ёш авлодлар сенга зўр қанот!
Истиқлол машъали, тинчлик посбони,
Ҳақсевар, она юрт, мангу бўл обод!

НАҚОРАТ:
Олтин бу водийлар — жон Ўзбекистон
Аждодлар мардона руҳи сенга ёр!
Улуғ халқ қудрати жўш урган замон,
Оламни маҳлиё айлаган диёр!

8 декабр — Ўзбекистон Республикаси Конституцияси куни

БАХТИМ ҚОМУСИ

Сенинг битик йўлинг курашдир йироқ,
Бир бобинг Тўмарис кўтарган чироқ,
Ёзди бир бобингни қон билан Широқ,
Эй, менинг ўзлигим — ғурур, номусим,
Конституциям — олий қомусим.

Сенинг манзилингни кўзлаган карвон,
Ғазнавий, Темурий, Бобурий даврон,
У карвон бошида Навоий сарбон,
Эй, менинг ўзлигим — ғурур, номусим,
Конституциям — олий қомусим.

Сен адл аҳлининг олмос пичоғи,
Фитрат фидо бўлган Ҳақнинг ўчоғи,
Қодирий етмаган Кумуш қучоғи,
Эй, менинг ўзлигим — ғурур, номусим,
Конституциям — олий қомусим.

Келдинг йигирманчи аср сўнггида,
Улуғ истиқлолнинг қутлуғ тонгида,
Порладинг жаҳоннинг кўзи ўнгида,
Эй, менинг ўзлигим — ғурур, номусим,
Конституциям — олий қомусим.

Тенгларнинг ичида бугун тенг ўзим,
Жаҳоний тўнларга ёқа, енг ўзим,
Дунёлар бағримда, бағри кенг ўзим,
Эй, менинг ўзлигим — ғурур, номусим,
Конституциям — олий қомусим.

Шафоат Раҳматулло ТЕРМИЗИЙ

ВАТАНИМИЗНИНГ ЮКСАК МУКОФОТЛАРИ ТОПШИРИЛДИ

Озод ва фаровон юрт, эркин ва бахтиёр халққа улуғвор байрамлар ярашади. Энг улуғ ва энг азиз байрамимиз — Ватанимиз истиқлолининг 15 йиллиги арафасида, Президентимиз Ислом Каримовнинг фармонларига мувофиқ, мамлакатимиз иқтисодий салоҳиятини юксалтириш ва ислоҳотларни муваффақиятли амалга ошириш, эл-юртимиз илм-фани, маданияти ва маънавиятини юксалтириш, фаровонлиги, тинчлиги ва осойишталигини янада мустаҳкамлашдаги хизматлари учун бир гуруҳ юртдошларимиз Ватанимизнинг юксак мукофотлари билан тақдирланган эди.

Оқсарой қароргоҳида 7 декабр куни ана шу юксак мукофотларни топшириш маросими бўлди.

— Аввало, бугун Конституциямизнинг қутлуғ байрами арафасида сиз, азизлар билан учрашиб турганимдан хурсанд эканимни билдириб, барчангизга ўзимнинг самимий ва эзгу тилакларимни изҳор этмоқчиман, — деди Президентимиз. — Айнан шу кунларда, яъни йилимиз якунига етиб бораётган дамларда ўтган давр мобайнида мамлакатимиз ҳаётининг барча соҳа ва тармоқларида, жамиятимизнинг турли жабҳаларида амалга оширган ишларимиз, уларнинг аҳамияти ва моҳияти ҳақида гапириш ўринли ва табиий, деб ўйлайман.

Юртимизнинг тараққиёт йўлида эришган марралар ва ютуқларимиз ҳақида сўз юритганда, буларнинг барчасини аввало қандай оғир ва машаққатли меҳнат эвазига, халқимизнинг пешона тери билан қўлга киритганимизни ўзимизга тасаввур қилиш қийин эмас.

Ўйлайманки, мана шу залда тўпланган эл-юртимизнинг муносиб фарзандлари — ким қайси касб вакили бўлмасин, ким қаерда, қандай вазифада ишлашидан қатъи назар, умри тинимсиз меҳнат ва изланишда ўтиб келаётган сиз, азизлар бу ҳақиқатни яхши биласиз, англайсиз, — деб таъкидлади давлатимиз раҳбари.

— Минглаб ватандошларимиз қаторида мамлакатимиз равнақи, юртимизнинг тинчлиги ва осойишталиги, чегараларимиз дахлсизлигини таъминлаш, санъат ва таълим соҳасини ривожлантириш, Ўзбекистонимизнинг халқаро майдондаги обрў-эътибори ва нуфузини ошириш, бир сўз билан айтсак, эркин ва обод келажагимиз йўлида сиз, муҳтарам юртдошларимизнинг қилаётган фидокорона меҳнатингиз ҳар қандай таҳсинга сазовор.

Бугун ўзининг кўп йиллик самарали меҳнати, ижтимоий ҳаётимиздаги фаол иштироки билан бошқаларга ўрнак ва намуна бўлиб келаётган сизлар каби инсонларга давлатимизнинг юксак унвон ва мукофотларини топшириш мен учун чиндан ҳам катта шараф десам, айни ҳақиқатни айтган бўламан.

Аввало, Ватанимизнинг ижтимоий-иқтисодий қудратини юксалтиришга улкан ҳисса қўшган юртдошларимиз — машҳур тиббиёт олимаси, академик Малика Абдуллахўжаевани, Ўзбекистон халқ устаси, ноёб истеъдод соҳиби Абдуғани Абдуллаевни, моҳир педагог Саме Саматовни, темир йўл қурувчиси Баҳодир Илёсов ва хоразмлик заҳматкаш деҳқон, фермер Гулмат Ҳайитметовни энг олий мукофот — «Ўзбекистон Қаҳрамони» унвони билан ўз номимдан, халқимиз номидан муборакбод этиш менга чуқур мамнуният етказади, — деди Юртбошимиз.

Давоми иккинчи бетда.

САЙЛОВ ЯКУНЛАРИ нимани кўрсатди?

Шу йилнинг ноябр ойи бошларида Америка Қўшма Штатларида парламент ва ижроия ҳокимиятларига сайлов бўлиб ўтди. Тўрт йиллик президентлик муддатининг ўртасида ўтказиладиган бу сайловлар ҳар гал Оқ уй соҳиби ва унинг маъмурияти олиб бораётган ички ва ташқи сиёсатга баҳо беради, баъзан Конгресс устидан назоратни у ёки бу партия фойдасига ўзгартириб ҳам юборади.

Муҳаррир минбари

Бу гал айни шундай бўлди. Сайлов якунларига кўра, демократлар кўпчилик овоз билан Конгресснинг ҳар икки палатасини ўз назоратларига олдилар. Президент Бушнинг жўшқин сайловолди фаолияти кутилган самарани бермади. Бунинг устига, республикачилар ўзлари ҳамиша ғалаба қозониб келаётган Нью-Йорк, Массачусетс, Оҳайо, Колорадо, Арканзас ва Мэрилэнд штатларида губернаторлик сайловини ҳам ютқаздилар. Жанубий Дакота штатининг Жеролд округи маъмурияти сайловида эса бир қарашда кулгили, аммо мисли кўрилмаган воқеа юз берди. Бу ерда маъмурият раҳбари лавозимига номзодини қўйган демократлар партияси вакили Мари Штейчен сайловдан бироз муддат аввал бу ёруғ оламни тарк этган экан. Аммо, тасодифми ё бошқа бир сабабми, унинг номи сайлов бюллетенидан ўчирилмабди. Натижада марҳума номзод республикачилар партияси вакилига нисбатан кўп овоз тўплаб, ғолиб бўлди. Кузатувчилар бу воқеани Американинг ўзида "демократларнинг ўлиги ҳам республикачиларнинг тиригидан устун келди", деб шарҳлашди.

Сайлов натижаси, шубҳасиз, Буш маъмуриятининг кайфиятини тушириб юборди. Аммо асосий зарбалар ҳали олдинда экан. Мамлакат президенти сайлов якунларига доир чиқиш қилар экан, ўзининг энг яқин маслакдоши, Ироқ урушининг ташкилотчиларидан бири — Пентагон раҳбари Дональд Рамсфельднинг истеъфога чиққанлигини оғир хўрсиниш билан эълон қилди. Қизиғи шундаки, бундан бир неча кун аввал, Буш жаноблари айни шу истеъфо ҳақидаги миш-мишларни рад этиб, Рамсфельд ўз лавозимида яна узоқ вақт қолишини айтган эди. Ироқда олиб борилаётган мавҳум ва адоқсиз уруш, сайлов якунлари ва яна — нафақат дунёда, мамлакат ичкарисида ҳам АҚШнинг ташқи сиёсат йўлига нисбатан билдирилаётган танқидий фикрлар Рамсфельднинг бундай қарорга келишига асос бўлгани сир эмас. Куни кеча АҚШнинг БМТдаги доимий вакили, Ироқ ва Эронга нисбатан муносабатларда фавқулодда "қатъият" кўрсатиб келаётган Болтон ҳам истеъфо аризасига имзо чекди.

Сайлов натижаларига кўра мамлакат тарихида биринчи бор вакиллар палатаси раҳбари лавозимини эгаллаган аёл — Нэнси Пелоси ўз партиясининг ғалабасига ишонган ҳолда "Бордию Конгресс учун курашда ғалабага эришсак, демократик фракция Буш маъмурияти олиб бораётган ташқи сиёсат йўлини ислоҳ қилишга доир жиддий ташаббуслар билан чиқади", дея баёнот берган эди. Кузатувчилар Нэнси хоним бу сўзларни беҳудага айтмаганини таъкидламоқда. Бу ҳол Болтонни бироз чўчитиб юборган бўлса ҳам ажаб эмас.

Бу дунёда иши юришиб, гапи гап, сўзи сўз бўлиб турган одамга ҳамма нарса ярашади. Бундай одам қулочини кенг ёзади, даврани катта олади, бирор жойда баҳс-мунозара туғилиб қолса, фикрини, албатта, ўтказади. Кучлиларнинг атрофида хайрихоҳлар кўп бўлади. Бу бор гап. Аммо, ҳаёт деганлари ҳамиша ҳам бир маромда кечмайди. Бу оламда яшамоқлик тажрибаси шундан далолат берадики, ҳар қандоқ киши, иши юришган ҳам, юришмаган ҳам ўзига, сўзига, қилаётган амалларига гоҳо танқидий кўз билан бир қараб олиши, ўзини озроқ тафтишдан ўтказиши, яъниким янглишган жойлари бўлса уларни такрорламаслик тадбирларини белгилаши зарур. Бундай тафтиш дунё дунё бўлганидан бери ҳеч кимга зарар келтирмаган. Отдан тушса ҳам эгарни қучоқлаб, ўзининг шундоққина кўриниб турган хатолари қолиб, ўзгаларнинг чорбоғидан алаф излашга берилиб кетган киши эса, ҳурмат билан айтганда, хижолатга қолади.

АҚШ давлат департаменти томонидан Ўзбекистоннинг "Диний эркинликни таъминлаш борасида жиддий ташвиш уйғотаётган давлатлар" рўйхатига киритилиши менда шундай таассурот қолдирди. Бу хабар қулоғимга гўё кимдир "Ўзбеклар пахта етиштиришни билмайди, фарзанд кўришга, меҳмондорчиликка уқуви йўқ", деяётгандай кулгили эшитилди. Давлат департаменти, шубҳасиз, нуфузли идора, аммо камчилик ахтариш учун ҳам озроқ малака керак бўлади. Ўзбекистонда камчилик йўқ, ҳамма муаммолар тўла-тўкис ҳал бўлган деб ҳеч ким айтаётгани йўқ. Катта-кичик йиғинларда эришилаётган ютуқлар қаторида йўл қўйилаётган хато ва камчиликлар рўй-рост айтилмоқда. Ишончни оқламаган, оёғи ердан узилган раҳбарлар, ишни барбод қилган мутасаддилар кескин танқид қилинмоқда. Бу тўғрида ҳар қанча гапириш мумкин. Аммо мамлакатимизда диний эътиқод эркинлиги шубҳа остида эканлиги қуракда турмайдиган гап.

Бундан бир мунча вақт аввал америкалик бир олим дабдурустдан "Ўзбекистондаги баъзи газеталар Ислом Каримов сиёсатини қўллаб-қувватламоқда, бу сотқинликнинг нақд ўзгинаси", деган чинқириқ билан чиққанида, домлани баъзи хом, пишмаган, балки биз томонлардан бориб қолган ношуд шогирдлари адаштирган бўлса керак», деган фикрни билдирган эдик. Хўш, давлат департаментини ким чалғитиши мумкин? Шундай деб турганимизда матбуотда халқаро масалалар бўйича шарҳловчи Геннадий Чародеевнинг қуйидаги фикри эълон қилинди. Эътибор беринг: "АҚШда ўнлаб ва юзлаб таҳлил марказлари, тадқиқот ишлари билан шуғулланадиган жамғармалар мавжудки, уларда Ўзбекистонда бирон марта ҳам бўлмаган, мамлакатнинг ўзига хос жиҳатларини билмайдиган кишилар ишлашади. Улар узоқ йиллар аввал ватанидан қочиб кетган, кўпдан бери ҳеч қандай алоқага эга бўлмаган, реал вазиятдан мутлақо бехабар бўлган "арбоблар" билан мулоқотда бўлишади. Айнан ўшаларнинг "холис фикрлари" ва "шарҳлари" эса кўплаб жамғарма ва тадқиқот марказлари учун материал сифатида хизмат қилади. Жамғарма ва марказлар Ўзбекистон ҳаёти билан боғлиқ аниқ реалликларни билишмайди ва билишни хоҳлашмайди, уларни шунчаки тўқиб чиқаришади".

Чикаго университетининг дин тарихи бўйича профессори Патрик Хатчернинг фикрича, давлат департаменти ҳужжатларини баъзан ўзлари кўрмаган, билмаган мамлакатлар ҳақида оддий амалдорлар ёзишини назарда тутиш керак. Шиллер номидаги институтнинг етакчи мутахассиси Франк Хаан мана бундай дейди: "АҚШ ўзининг мазкур рўйхатига Ўзбекистонни киритиши Марказий Осиёдаги бу мамлакатни обрўсизлантириш истагидан бўлак бошқа ҳеч нарса эмас".

Давоми иккинчи бетда.

САЙЛОВ ЯКУНЛАРИ

нимани кўрсатди?

Боши биринчи бетда.

Дунё мамлакатларида Ўзбекистонда дин ва диндорларга муносабат масаласи юзасидан билдирилаётган фикр-мулоҳазаларни яна кўплаб келтириш мумкин. Аммо, гап давлат департаменти рўйхатининг нохолислигини исботловчи далилларнинг кўплигида эмас. Гап Ўзбекистонни жаҳон ҳамжамияти олдида обрўсизлантириш, жамоатчилик фикрини чалғитиш кимга ва нима учун керак бўлиб қолганлигини билиб қўйишда. Мана шу ерга келганда кўнгилда баъзи мулоҳазалар пайдо бўлади.

Бу дунёда, токи манфаат бор экан, сиёсатнинг қибласи ўзгариб туради. Бир нима томиб турса, бир нима униб турса, сиз — шериксиз, ҳамкорсиз, сиз яхшисиз. Тарновнинг учи бошқа томонга сал бурилиб қолса ёинки ҳақ-ҳуқуқингиздан оғиз очсангиз ва «Ҳой биродар, мустақил давлатмиз ахир, ўзимиз танлаган йўлдан юришга рухсат беринг», дея овозингизни сал кўтарсангиз, сизни ора йўлда ташлаб кетишлари, танимай қолишлари ҳеч гап эмас.

Бу дунё ўзбекнинг каттакон маҳалласига ўхшаб кетади. Маҳаллада турфа хил одам яшайди. Бирови бой-бадавлат, қўлини қаерга узатса етади, бирови ўртаҳол, кўрпасига қараб оёқ узатади. Яна бирови ёрдамга муҳтож, уйи битмаган, болалари ёш. Бундай ҳолатда кимнинг гапи гап — бой-бадавлатнинг, кимнинг ҳурмати зўр — бойваччанинг. У ҳеч қачон маҳаллада ўзига ўхшаган иккинчи бир бойнинг пайдо бўлишини истамайди, яккаҳоким, яккатўралик мавқеини сақлаб қолишга ҳаракат қилади.

Давлатлараро муносабатлар ҳам шундай. Марказий Осиёда Ўзбекистон деган давлат пайдо бўлибди, келинглар, қуллаворайлик, дея ҳамма ҳам кучоғини баравар очиб, чин кўнгилдан қарсак чалиб тургани йўқ. Дунё бозорлари, ёғли, даромадли чорраҳалар аллақачон бўлиб олинган. Қаерда нима бору нима йўқлиги, кимнинг нимага муҳтожлиги кундек равшан. Юртимизга келаётганларнинг ҳаммаси ҳам қопда пул олиб келиб, савобгарчиликка тарқатаётгани йўқ. Бундай бўлиши мумкин эмас. Ўзбекистон дейишса, кўплар «Ҳўп, нимаси бор экан ўша Ўзбекистонни, пахта, пилла, тилла, дейсизми, бахоси қанча экан, савдо қилсак қанча фойда кўрарканмиз, бизга қанча қолар экан», дейишади. Бу ердан нима олиб кетиш мумкинлигини чамалашади. Шундай қилишди ҳам. Соддалигимиздан, ишонувчанлигимиздан фойдаланиб қолишди-ку, чўнтакларини тўлдириб, жуфтакни ростлаб қолганлар ҳам бўлди-ку.

Гоҳо «Ғарбда пул кўп, ёрдам қўлини чўзадиганлар сон-саноқсиз, улар билан тортишиб, баҳслашиб ўтирмай, хўб деб, пулни олавериш керак», деган гаплар ҳам қулоққа чалинади. Мен дунёнинг бир қатор мамлакатларида бўлиб, кўп нарсаларни кўрдим, аммо ҳеч бир ерда, ҳеч бир гўшада ортиқча бир мирини ҳам учратмадим. Аксинча, четдан ўйламай-нетмай ёрдам олавериб, олганини ўнг-терсига қарамай ишлатавериб, охир-оқибат қарз ботқоғига ботиб қолганларни кўрдим. Четдан ими-жимида келаётган пуллар мамлакат ҳаётини издан чиқарганига, миллатни бўлиб, миллий тотувлик илдизларини заифлаштирганига гувоҳ бўлдим — бунисини сиз ҳам яхши биласиз. Четдан келган турфа хил маслаҳатчилар ёшларга қандай «маслаҳат» бераётгани, улар онгига қандай «қадриятларни» сингдираётгани, қайси кўчаларга бошлаётгани бугун энди ҳеч кимга сир бўлмай қолди.

Бир вақтлар Америка Қўшма Штатлари ва Совет Иттифоқи икки баҳайбат филдай, эртаклардаги боши булутлардан ошган девлардай, бир-бирларига ҳамла қилиб турардилар, бир-бирларидан ортда қолиб кетмасликка ҳаракат қилишарди. Ҳар икки томон ёвузликда иккинчи томонни айблар, шу сабаб қуролларни кўпайтириш ва такомиллаштиришга зўр берар эди. Бу ҳам етмаганидек, ҳар икки томон учинчи дунёнинг ўзига яқин давлатларини замонавий қурол-аслаҳа билан таъминлар, бордию қуролга эҳтиёж камайиб кетса, бундай «эҳтиёж»ни сунъий равишда яратишдан ҳам ўзини тия олмасди. Қурол савдоси ҳар икки мамлакат иқтисодининг бақувват устунларидан эди.

Совет иттифоқи тарқаб кетганидан кейин дунёда, жумладан, қурол бозорида ҳам яккаҳокимлик юзага келди. Билл Клинтоннинг АҚШ президенти сифатида Оқ уйда ўз фаолиятини бошлаган (инагурация) куни сўзлаган нутқида "Биз энди дунёнинг яккаҳокимимиз. Яратган эгамнинг бу буюк иноятини қўлдан чиқармаслигимиз керак...", деган фикр олдинга сурилди. Бу нарса Жорж Буш давлат раҳбарлигига келгач, АҚШ ташқи сиёсатида ўзининг мукаммал ифодасини топди.

Инсоният тарихида айни шу каби ҳолатлар бир эмас, бир неча бор такрорланган, яккаҳокимлик даъвогарлари охир-оқибат ўз мағрурликларининг қурбони бўлганини кўпчилик яхши билади. Аммо билиш бошқаю, тарих сабоқларига амал қилиш бошқа.

Халқаро муносабатларга доир йирик стратегик тадқиқотларнинг муаллифи Збигнев Бжезинский яқинда «Лос-Анжелес таймс» газетасида Буш маъмуриятининг ташқи сиёсат борасидаги фаолиятини кескин танқид қилди. Унинг фикрича, Оқ уйнинг ташқи сиёсати бугунги йўналиш ва мазмунда давом этаверса, Америка геополитик жиҳатдан ёлғизланиб қолиши, халқаро майдонда обрўсизланиши, террорчилар хуружига яна кўп бор дучор бўлиши мумкин. Бжезинский АҚШ Ироқдан ўз қўшинларини зудлик билан олиб чиқиб кетиши керак, деб ҳисоблайди. Чунки бу уруш кутилган натижани бермади, талофатлар кўпайди ва давом этмоқда. Ўз вақтида бу масалада Америкага хайрихоҳ бўлганлар ҳам Ироқда тинч аҳоли бошига тушаётган беадоқ азоб-уқубатларни, қурбонларни кўриб, тегишли хулосага келмоқда. Уларнинг фикрича, Буш олиб бораётган сиёсат жаҳонда тинчлик-тотувликни мустаҳкамлашга эмас, аксинча, ядро қуролининг дунё бўйлаб тарқалишига замин яратмоқда.

— Жаҳон афкор оммаси олдида АҚШнинг маънавий-ахлоқий обрўси тушиб бормоқда, — деб таъкидлайди З.Бжезинский. — Неча ўн йилликлар давомида сиёсий репрессиялар, қийноқлар, инсон ҳуқуқларининг бузилиши билан боғлиқ бошқа хатти-ҳаракатларга қарши курашиб келган Американинг ўзи бугун инсон шаънини таҳқирловчи ана шундай воситалардан фойдаланаётгани таассуфли бир ҳолдир. Гуантанамо, Абу Грейбда асирларни хўрлаш, таҳқирлаш билан боғлиқ жиноятларни Буш маъмуриятининг масъуллари эмас, АҚШ оммавий ахборот воситалари фош этдилар. Ажабланарлиси шундаки, бу қийноқларга изн берган Пентагон ва Миллий хавфсизлик кенгашининг бирорта мансабдори жазо олмади.

Жаноб Бжезинскийнинг бу фикрлари дунё жамоатчилигининг, шу жумладан кўплаб америкаликларнинг ҳам фикрига мос келади.

«ЙЎЛ МАДАНИЯТИ»

«ЎзАС», 2006 йил, 24 ноябр

Баъзан ўзингизни узоқ вақт ўйлантириб юрган муаммо ҳақида бирон нарса ўқиб қолсангиз, шу масала устида янада жиддийроқ ўйлай бошлайсиз. "ЎзАС"-да эълон қилинган "Йўл маданияти" мақоласи менда шундай таассурот қолдирди. Муаллиф бизнинг наздимизда темир йўл атрофидаги жузъий камчиликлардек туюлган, аслида эса юртнинг қиёфасини кўрсатадиган катта муаммо ҳақида жон куйдириб ёзган.

Ўзи бу муаммо бизда қачон пайдо бўлган? Юртимизда ҳамиша йўлга жуда катта эътибор билан қаралган-ку. Бундай эътиборни оддий мисолларда ҳам кузатиш мумкин. Айтайлик, бирор хонадонга меҳмон келадиган бўлса, албатта, йўлларга сув сепиб супурилиб, ораста қилинади. Шундай экан, гўзал юртимизнинг ҳар бир гўшасини ободонлаштириш бизнинг вазифамиз эмасми? Қани энди темир йўлу автойўлларимизнинг атрофи кўркам, дарахтлар ва гулзорларга бурканган бўлса, юртимизга келган сайёҳлар тўкинди уюмига кўзи тушганда афтини буриштирмасдан гўзал манзаралардан дили яйраб, тоза ҳаводан ўпкасини тўлдириб нафас олса. Қолаверса, покизалик бор жойдан турли дардлар ҳам чекинади.

Бугун биз мамлакатимизни дунё йўлларига олиб чиқувчи йирик-йирик темир йўл магистралларини қурмоқдамиз. Самарқанд ва Бухорога олиб борувчи тезюрар поездлар жаҳон андозаларидагидан қолишмаяпти. Энди ана шу поездлар туну кун қатнаб турган муҳташам йўлларимиз атрофига бир қур кўз ташлаб, уларни халқимизнинг асл табиатига мос ҳолда саранжом ва ораста тутиш ҳақида ҳам бош қотиришимиз ниҳоятда зарур бўлмоқда. "Йўл маданияти" мақоласида ёзилганидек, ана шу ҳудудларга туташ жойларнинг кўпида турли ташкилотларнинг омборхоналари, ажратилган ҳудудлари, эски бинолари жойлашган. Темир йўл ёқаларидаги баъзи ерларга бинойидек қилиб деҳқончилик неъматлари экилган бўлса-да, баъзи жойлар қаровсизликдан чакалакзорга айланиб кетган.

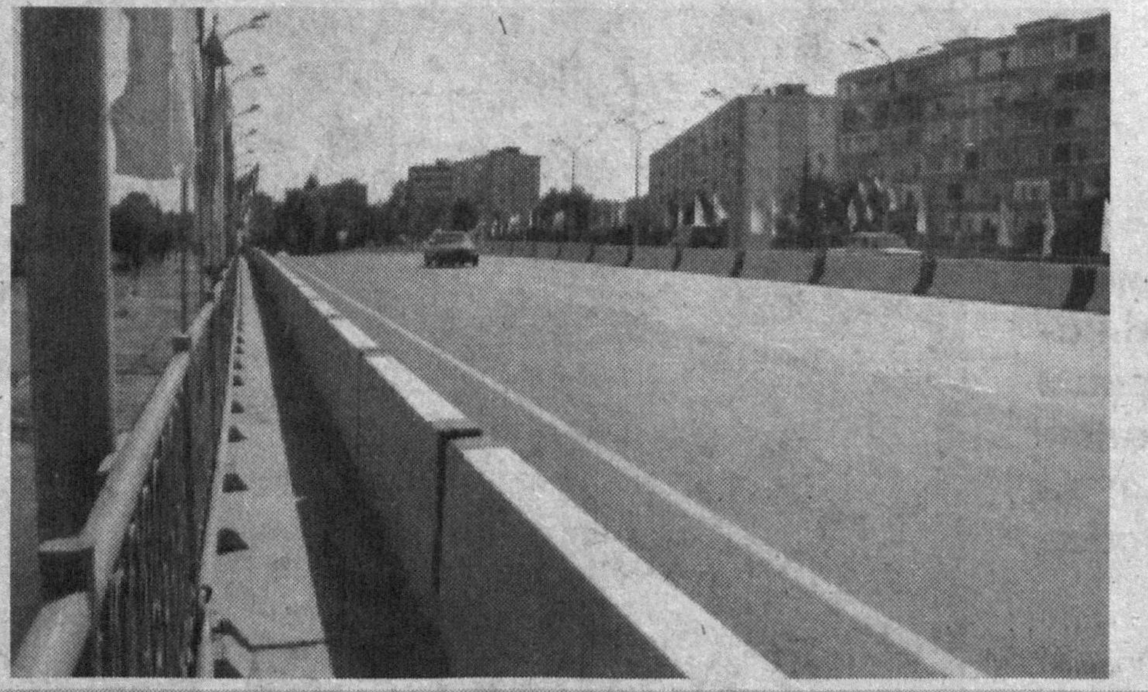

Улар поездда ўтганингиздагина кўзга ташланади. Бундай жойларга темир йўл хўжалиги ҳам, улар жойлашган ҳудуддаги маҳаллий ташкилотлар ҳам эътиборсиз. Шунинг учун ҳам бу жойлар қаровсизликдан тўкиндиларга тўлиб ётибди.

Ҳозир кўрган кўзга хунук кўринаётган темир йўл атрофидаги ҳудудлар амалдаги тартиб-қоидаларга кўра темир йўлнинг ҳимоя ҳудуди ҳисобланади. Бу масалани темир йўл хўжалигининг ўзигагина ташлаб қўйиш билан кутилган натижага эришиб бўлмайди. Фикримча, ана шу ҳудудларни ким обод қилиб, ким ўз назоратида тутиши зарурлигини аниқ белгилаб олишга ҳам кўп нарса боғлиқ.

Дамин ЖУМАҚУЛОВ

* * *

Йўлларнинг бугунги замон талабларига қанчалик жавоб бериши, улар атрофидаги манзаралар, бозорлар, хизмат кўрсатиш шохобчаларининг ҳар бири йўл маданиятига дахлдор алоҳида мавзулар. Биз йўловчиларнинг ўзида ҳам йўл маданиятини шакллантириш учун жон куйдиришимиз зарур. Айтайлик, шаҳримиз кўчаларида юрган пиёда ёки автомобил бошқараётган ҳайдовчи йўл қоидасига қанчалик риоя қилади? Нима учун шаҳримиз кўчаларида ДАН ходимлари бунчалик кўп?

Ҳаммамиз уларнинг кўплигидан, бўлар-бўлмасга тўхтатиб ҳужжатимизни текшираверишидан кўп нолиймиз. Айниқса, ҳайдовчиларнинг ўзаро гурунги асосан шу ҳақда бўлади. Лекин, инсоф билан айтганда, баъзан ДАН ходимлари ҳар бир чорраҳада турса яхши бўлармиди, деб ўйланиб қолади киши. Бунинг сабаби шундаки, айрим ҳайдовчилар йўл қоидасини атайлаб бузади ва бундан завқланади. Яқинда ишга келаётиб тўрт киши Қўйлиқ бозорида бир "Нексия"ни кира қилдик. Тавба қилдиму, агар автомобилни бошқариб келаётган йигит хаёлимдан нималар ўтаётганини сезганда биринчи чорраҳадаёқ мени машинасидан тушириб юборган бўларди. Чунки мен ўша чорраҳадан бошлаб кела келгунча йўлдан бирорта ДАН ходими чиқиб қолсин-да, дея илтижо қилиб келдим. Сабаби, у бирорта светофорга тўхтамади. Қизил чироқ ёнган пайтда тезликни янада ошириб кўчанинг чап тарафига ўтиб кетади, чунки дарҳол ўнг томонга ўтиб олиш керак-да. Шундай қилиб, Қўйлиқдан Амир Темур хиёбонигача юрак ҳовучлаб ўн минутга қолмай етиб келдик.

Пиёдаларимизни йўл қоидаси деярли қизиқтирмайди. Улар чорраҳага келганда бўйнини чўзиб ўнги-сўлига бирбир қараб олади-да, машина кўринмаса, бемалол қизил чироқда ҳам кўчани кесиб ўтаверади. Хорижга бориб келган бир юртдошимиз айтади: "Улар жуда қизиқ экан-эй, йўлда бирорта автомобил бўлмаса ҳам светофорнинг яшил чироғи ёнишини кутиб тураверишар экан. Катта кўчани битта ўзим кесиб ўтишимга тўғри келди".

Бу воқеалар йўловчиларимиз билан боғлиқ кўрган-кечирганларимиз, эшитганларимиздан бир шингил, холос. Айтаверсак, гапимиз чўзилади. Аммо хулоса ўрнида айтиш жоизки, машина бошқарган одам биргина хатоси оқибатида ўзининг, ёнида ўтирган, қаршисида ҳаракатланаётган автомобилдаги қанчадан-қанча одамларнинг ҳаётига завол бўлиши мумкинлигини ўйлаб кўриши керак. Таъбир жоиз бўлса, инсон ҳаётига масъуллигимизни унутмаслигимиз керак. Зотан, йўловчилар хавфсизлигини ўйлаш йўл маданиятининг асосидир.

Холмуҳаммад ХУРРАМОВ,
ЎзМУ Олий журналистика курси талабаси

Акс садо

КИТОБХОНЛИК — ЖАМИЯТНИНГ МАВҚЕИ

«ЎзАС», 2006 йил, 24 ноябр

Газета саҳифаларида босилган шоир Тошпўлат Аҳмаднинг "Буюк мўъжиза" мақоласи китобхонлик хусусидаги фикрларимни қоғозга туширишга туртки бўлди. Бу мавзу севимли ҳафталигимиз саҳифаларида кўп бор ёритилган ва қизғин муҳокама этилган бўлса-да, мавзуга яна қайтилиши табиийдир. Зеро аҳолининг китобхонлик даражаси жамиятнинг бугуни ва келажагини белгилайдиган омиллардан бири.

Чингиз Айтматов ўзбеклар асрлар давомида қўшни элларга ҳам зиё таратиб келган юксак маданиятли халқ бўлгани ҳақида олам аҳлига эшиттириб гапирганида муболаға қилмаган. Бугун энди ўтиш даври қийинчиликлари, муваққат иқтисодий етишмовчиликлар туфайли фахрли мақомни қўлдан бериб қўймаслигимиз керак.

Матбуотда китобхонлик ҳақида жиддий баҳс бормоқда. Бу соҳада бошқа мамлакатлар тажрибаларини ўрганиш яхши натижалар бериши мумкин. Мен бир неча йил муқаддам Теҳрон шаҳрида бир ҳафта давом этган катта китоб ярмаркасида бўлганимда, ўн минглаб харидорларнинг аксарияти китобларни пулга эмас, балки махсус чекларни топшириб сотиб олишаётганига эътибор бердим. Қизиқиб сўраганимда маълум бўлдики, ярмарка арафасида корхоналарда ходимларга, олий ўқув юртларида — талабаларга, мактабларда — ўқувчиларга чек тарқатилар, уларга фақат китоб харид қилиш мумкин экан. Ҳар йили ўтказиладиган китоб ярмаркасини миллий аҳамиятга эга тадбир деб билишганидан, унинг эсда қоларли ва юқори савияда ўтиб, мамлакатдаги барча нашриётлардан келтирилган юз минглаб китобларнинг ҳаммаси сотилиб кетишига ҳар бир ташкилот ўз ҳиссасини қўшар экан.

Ҳар бир мамлакатнинг маданий савиясини ундаги кутубхоналар ва китоб дўконларига қараб ҳам баҳолаш мумкин. Бу борада бизда эътиборга молик ишлар амалга оширилмоқда. Аммо вилоят марказлари, туманлардаги кўплаб китоб дўконлари бугун тижоратчилар қўлига ўтиб келгани ҳам сир эмас.

Албатта, китоб ўқиш ҳар кимнинг кўнгил иши. Китобхонлик ва китобсеварликка бировни мажбурлаш ўринсиз. Жамиятнинг иқтисодий қуввати ошгани сари бу муаммо ўз-ўзидан ҳал бўлаверади. Аммо китобхонлик қизиқарли машғулотга айланиши учун китоб ўқишдан ҳар томонлама манфаатдорлик ҳам ошиб бориши керак. Китоб ўқимаган, миллий тарих, адабиёт ва санъатдан зарур билимларни эгалламаган кишилар қайси соҳада бўлмасин ўз ишининг устаси бўлолмаслиги ҳаммага аён бўлиши керак.

Ғулом КАРИМ

ДУНЁ СУРАТИНИ ЧИЗАМАН

Пойтахтимиздаги Миллий банк бадиий галереясида "Санвикт" ногирон болалар илмий тадқиқот бадиий маркази кўргазмаси очилди. Унда элликка яқин иштирокчиларнинг рангтасвир йўналишдаги ижод намуналари намойиш этилди. "Дунё суратини чизаман" деб номланган кўргазмада бўлажак рассомларнинг ҳаётга, табиатга бўлган муносабати ўзига хос тасвирланган. Айниқса, Рената Каримова, Андрей Гречкин, Фахритдин Яхшиев, Дилфуза Обиджонова чизган суратлар мавзуи ва ранглари бетакрорлиги билан томошабинларга манзур бўлди.

Кўргазмада "Соғлом авлод" жамғармаси, пойтахтимиздаги АҚШ, Руминия, Болгария элчихоналари вакиллари иштирок этиб, ижодкор болаларни совғалар билан тақдирладилар.

ТАНЛОВГА МАРҲАМАТ!

Босма оммавий ахборот воситалари, ахборот агентликлари ва интернет нашрлар орқали Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг мазмун-моҳиятини кенг тарғиб этиш, аҳолининг барча қатламлари орасида мамлакат Асосий Қонунининг ўрганилиши жараёни мунтазам равишда ёритиб борилишини таъминлаш ҳамда журналистларнинг бу борадаги профессионал маҳорати, ижодий фаоллигини ошириш ва уларни рағбатлантириш мақсадида Ўзбекистон мустақил босма оммавий ахборот воситалари ва ахборот агентликларини қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фонди босма ва интернет нашрлар, ахборот агентликлари журналистлари ўртасида «Менинг Конституциям» танловини эълон қилади.

Танлов йўналишлари

- *энг яхши таҳлилий материал (мақола, очерк, репортаж)*
- *энг яхши интервью;*
- *энг яхши фоторепортаж.*

Танлов шартлари

Танловга Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг мазмун-моҳияти, унда фуқаролар учун белгилаб берилган ҳуқуқ ва мажбуриятлар, уларнинг амалдаги ижроси чуқур таҳлил қилинган, мамлакатимизнинг турли ҳудудларида Асосий Қонунни ўрганиш борасида амалга оширилаётган жараёнлар кенг ёритилган, бу йўлда дуч келинаётган муаммолар таҳлилий ва танқидий руҳда кўтариб чиқилган материаллар, фоторепортажлар тақдим этилади.

Тақдим этилган материаллар ўзбек ёки рус тилларида тайёрланган, эълон қилинган босма нашри аниқ кўрсатилган электрон ва матбуот нусхада бўлиши керак.

Фоторепортажлар асл нусхада тақдим этилади.

Ижодий ишларга муаллиф тўғрисида маълумотлар (фамилияси, исми, профессионал фаолияти тўғрисида қисқача маълумот, паспорт нусхаси) маълумотлар илова қилинади.

Танловга тақдим этилган ижодий ишлар босма ва интернет нашрлар, ахборот агентликларида танлов учун махсус ташкил этилган «Менинг Конституциям» танловига» рукнида танлов матбуотда эълон қилинган кундан кейин чоп этилган бўлиши шарт.

Танловни ўтказиш тартиби

Танлов анъанавий бўлиб, Ўзбекистон Республикаси Конституцияси куни арафасида эълон қилинади ва бир йил давом этади. Танлов ғолиблари келгуси йил Конституция байрами арафасида аниқланади.

Танловга тақдим этилган ижодий ишлар нуфузли ҳайъат томонидан кўриб чиқилади ва баҳоланади.

Ғолибларни аниқлашда мавзунинг долзарблиги, иш мазмунининг ижтимоий аҳамияти, материални ёритишдаги аниқлик ва ўзига хослик, профессионал маҳорат асосий мезон ҳисобланади.

Танловга топширилган ижодий ишлар тақриз қилинмайди ва қайтарилмайди.

Танлов ғолибларини тақдирлаш

Ҳар бир номинация бўйича танлов ғолиблари Фонд томонидан таъсис этилган диплом ва қимматбаҳо совғалар билан тақдирланадилар.

Материаллар ва уларга ҳисобот кўринишидаги маълумотлар «Менинг Конституциям» танловига» деган қайд билан Ўзбекистон мустақил босма оммавий ахборот воситалари ва ахборот агентликларини қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фондига 2007 йил 20 ноябрга қадар жўнатилади.

Манзил: **Тошкент шаҳри — 700129, Навоий кўчаси, 30-уй, 3-қават, 5-хона. Телефон/факс: 144-12-51, 144-16-15 www.mmf.uz, e-mail: mmf@uzpak.uz.**

Ташкилий қўмита.

ВАТАНИМИЗНИНГ ЮКСАК МУКОФОТЛАРИ ТОПШИРИЛДИ

Боши биринчи бетда.

Шулар қаторида ўз ҳаётини дунёдаги ғоят савобли иш — таълим-тарбия соҳасига бағишлаган Пория Игисинова ва Али Абдулқосимов, эл-юртимизнинг олижаноб қадриятларини тараннум этиб келаётган муҳтарам шоиримиз Охунжон Ҳакимов, ибратли маҳалла оқсоқоли Турсунхўжа Эргашев, театр ва кино санъати намояндалари Азиза Бегматова, Владимир Шапиро ва Зулфиқор Мусоқов, композитор Дилором Омонуллаева, машҳур «Айқулаш» ансамблининг бадиий раҳбари Пўлат Мадраимов, юртимиз мудофааси ва тинчлиги йўлида ўзини намоён этган жасур ҳарбийларимиз Сергей Проценко ва Ҳайдар Абдиев каби ўнлаб ватандошларимизнинг номларини ҳурмат-эҳтиром билан тилга оламиз.

Мана шу муҳташам залда ўтирган сиз, азиз юртдошларимни — барча-барчангизни, ўз касби ва санъатининг моҳир усталарини замонамизнинг ҳақиқий ибрат тимсоллари сифатида самимий табриклашга ижозат бергайсиз.

Фурсатдан фойдаланиб, шу кунларда жойларда ана шундай юксак мукофотлар топширилаётган барча юртдошларимни ҳам ғойибона бағримга босиб, чин қалбимдан қутлайман.

Шундан сўнг Юртбошимиз давлатимизнинг олий мукофотларини тантанали равишда топширди.

— Давлатимизнинг бугун топширилган юксак мукофотлари — унвон, орден ва медаллари барчангизга буюрсин, — деди давлатимиз раҳбари Ислом Каримов. — Нафақат ўзларингизни, балки оила аъзоларингизни, фарзандларингизни, ёру биродарларингизни руҳини кўтарсин, ғурур ва ифтихор бағишласин, янги марраларга етиш учун куч-қувват ва омадлар берсин.

Менинг қалбимдаги эзгу тилагим, истагим шуки, ўз меҳнатидан қадр топган, эл-юртимиз ҳаётини обод қилишга интилиб яшайдиган инсонлар ҳеч қачон кам бўлмасин.

Оллоҳнинг ўзи халқимизни асрасин, омадини, бахтини берсин. Барчангизга сиҳат-саломатлик, бахту саодат, хонадонларингизга файзу барака тилайман.

Тақдирланганлар номидан сўзга чиққан Ўзбекистон Қаҳрамони Абдуғани Абдуллаев, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган пахтакор, Пахтакор туманидаги "Равшан ота" фермер хўжалиги бошлиғи Омондулла Равшанов, "Фидокорона хизматлари учун" ордени соҳиби, Ўзбекистон академик рус драма театри бадиий раҳбари Владимир Шапиро, Ўзбекистон Республикаси халқ артисти, Тошкент давлат мусиқали комедия (оперетта) театри актёри Зинаида Соловей, "Фидокорона хизматлари учун" ордени соҳиби, "Айқулаш" Қорақалпоқ давлат миллий фолклор ансамбли бадиий раҳбари ва бош балетмейстери Пўлат Мадраимов, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган ёшлар мураббийси, Қашқадарё вилоятидаги 5-Меҳрибонлик уйи директори Тоштемир Сатторов, Ўзбекистон Республикаси санъат арбоби, "Ўзбекфилм" киностудияси постановкачи-режиссёри Зулфиқор Мусоқов ушбу мукофотлар бундан буён Ватан равнақи, халқ фаровонлиги йўлидаги фидокорона меҳнатни янада юксак суръат ва шижоат билан давом эттиришга ундашини, янги-янги марраларни эгаллашга рағбатлантиришини таъкидладилар. Юксак эътибори ва ғамхўрлиги учун давлатимиз раҳбарига самимий миннатдорлик билдирдилар.

"ТИЛАКЛАРИМ КЎП..."

Пойтахтимизда бўлиб ўтган "Куз наволари" мусиқа фестивалида истанбуллик машҳур санъат усталари ҳам иштирок этдилар. Мусиқашунос Ойдин Раҳимова юртимизга ташриф буюрган таниқли композитор Ялчин Тўра ҳамда халқаро танловлар совриндори созанда Ҳасан Ниязи Тўра билан суҳбатлашди.

— Ялчин Тўра жаноблари, сиз Тошкентга илк бор 1998 йилда келиб, халқаро симфоник мусиқа фестивали концертларида қатнашган эдингиз. Айтингчи, бу галги ташрифингизда шаҳримизда қандай ўзгаришлар гувоҳи бўлдингиз?

Я.Т. — Ростини айтганда, Ўзбекистон пойтахтини танимадим. Ўзига хос, янги бинолар, сайилгоҳлар билан безалган жуда гўзал, кўркам шаҳарга айланибди. Шу йилларда ҳуснкор, ҳашаматли мусиқа саройи — Ўзбекистон давлат консерваторияси ҳам қад кўтарибди. Айниқса, ундаги Президентингиз томонидан ҳадя этилган гўзал орган чолғуси мени ҳайратга солди. Талабалар учун ҳамма шарт-шароитлар яратилган. Ўйлайманки, бундай ғамхўрликлар ўз самарасини бермай қолмайди.

Ҳ. Н. Т. — Тошкент консерваторияси ҳақида кўп эшитганман. Ҳақиқатан ҳам мақтовга арзигулик экан. Шунингдек, бу ердаги мусиқий жамоаларнинг ижролари, дирижёрлар юқори малакали мутахассислар эканлигига ишонч ҳосил қилдим. Оркестр жамоаси билан ишлаш менга енгил кечди.

— Ўзбек композиторлари ва уларнинг асарлари ҳақида таассуротингиз?

Я.Т. — Ўзбекистон композиторларининг асарлари жуда мафтункор. Чексиз ҳурматга лойиқ композиторларингиз бор. Композиторларингизнинг ҳар бири ўз ижодий йўналишини топган, етуклик палласидалар. Шунинг учун бирбирига ўхшамаган янги, ажойиб асарлар яратаётирлар. Уларни аввалдан танирдим. Энди эса, янада яқинроқ танишганимдан бағоят хурсандман. Уларнинг ижодларига улкан парвозлар тилаб қоламан.

— "Куз наволари" фестивали доирасида Хоразм вилоятининг Хива, Урганч шаҳарларида ҳам ижодий учрашувларда иштирок этдингиз. Ушбу сафардан олган таассуротларингиз?

Я.Т. — Хоразмнинг кўҳна шаҳарларига қилган сафарларимиз менга бир дунё илҳом бахш этди. Бизни яхши кутиб олишди. Минг йиллик тарихга эга бўлган қадимий обидалар мени ўзига ром этди. Вақт бўлганда янада кўпроқ қолган бўлар эдим. Кейинги режаларимизда Бухоро, Самарқанд шаҳарларини ҳам зиёрат қилиш ниятимиз бор.

Ҳ.Н.Т. — Мен шундай фурсат туғилиб, Хива, Урганч каби тарихий масканларни кўрганимдан хурсандман. Худди қадимий даврларга тушиб қолгандек ҳис этдим, ўзимни. Менга тарихнинг кўплаб зарҳал саҳифалари намоён бўлди. "Ичан Қалъа" мажмуаси, ундаги "Паҳлавон Маҳмуд" мақбараси ва бошқа ёдгорликларнинг ўзига хос ноёб архитектураси, улуғ аждодларнинг буюк мероси, маънавий қадриятларидан гувоҳлик беради. Хоразмликлар санъатсевар халқ экан. Ижро этган асарларимизни мароқ билан тинглашди.

— Ўзбек халқига тилакларингиз?

Я.Т. — Мен мана шундай дўстлик фестиваллари, ўзаро ҳамкорлигимиз янада давом этади, деган ниятдаман.

Ҳ.Н.Т. — Жаҳон маданий меросида катта ўрин тутган буюк маданият соҳиби — ўзбек халқига улкан зафарлар тилайман.

Ойдин РАҲИМОВА
суҳбатлашди.

Эътибор ОХУНОВА

БИР УМР ИШҚИНГ ЮРАКДА

Эй диёр, сен-ла дилимда
олам ғурурдир, ўргилай,
Гул поёндозингда юрмак
орзуси мўлдир, ўргилай.

Сен менинг дури нобимсан,
равзаи эрам яна,
Сен менга анвор, дилимни
шодликка тўлдир, ўргилай.

Бу қалам васфингдадир,
сен билан султон бу дил,
Бир умр ишқинг юракда хушдир,
сурурдир, ўргилай.

Кун ботар, эзгу хаёлин
аллалар озурда жон,
Тонг отар, ашъори нурдир,
ашъори гулдир, ўргилай.

Марҳабо янги замонам,
марҳабо нури жаҳон,
Бу кўнгил орзулар ичра
гулу-гундир, ўргилай.

Ҳар саҳар васфингда қўлга гар
тутар бўлсам қалам,
Дил деган: беҳишт диёринг
ашъорга тўлдир, ўргилай.

МАВСУМ

Табиат тандирига олов қалайди,
Лаҳча чўғи қирмизи анорларда.
Ишкомларга шода-шода дурлар қадайди,
Жавзо мусаввирдек кезар боғларда.

Беҳиларга тортар тилло сувини,
Олмалар юзида анвор, шуъла ранг.
Ҳосил мўл...
тирговичб билан анжир бувининг
Майишган қаддини тикладик аранг.

Боғ ичида анқир муаттар бир бўй...
Ёқутланмиш, лаълиланмиш шафтоли.

Табиат бошлабди дейман катта тўй,
Саватлар тўла нок, нашвати, олу.

Полизга ястанмиш ўзгача олам...
Боласин аллалаб ётар палаклар.
Эй сахий тупроғим, мунисим онам,
Бағрингдаги ҳосил тонналарни дараклар.

Чаманларга ўтдим, ё раб, гул денгизи,
Чайқалиб ётибди ёғдуларга тўлиб.
Она табиатим, ўктам, тенгсизим,
Турибман қошингда маҳлиё бўлиб.

Ҳосиллар мўлдир-ки, наволанар карнай,
Ғаллазор томондан эшитилар ялла.
Еру кўк дон бўлгач, қамишлар ҳам най,
Деҳқон шод, хирмонда ноғорасин чалар.

Чуғурчуқлар тўяр, чумолилар тўяр,
Тўйиб бол эмади чумчуқ, арилар.
Табиат шундайин ташхис қўяди,
Бу юртда яшариб кетар қарилар.

ҚАЛАМ СОҲИБИНИНГ ҲАЁТИ

Шоир...
Сўзлар дарёсида оқади,
Бахти ҳам, дарди ҳам,
Сатрлари ичра маҳзун боқади.
Уйқусиз, ярим кечаларда,
Қамчинлайди уни бир нима,
Дили — туғёнларнинг денгизида
Қалқиб кеттан беозор кетма...
Бирдан чақин қилич урар,
Олов ёқар томирларига.
Ёстиғи — харсанг тош,
Тўшаги — қўрғошин,
Тикон ботар ён-верларига.
Тун ўтади, ўткир найзалардай
Вужудига санчилиб.
Ҳорғин нигоҳлари карахт
Хаёллари сочилиб.
Тонг отади...
Руҳи синиқ шиша каби ғижирлар,
Унинг ҳузурида қоғозда недир
Беҳолгина пичирлар.
Бир кеча, ўн кеча, минг кечалар етмас
Баъзан миқтигина бир шеърга.
Шоир замин юкин ортиб яшар шу бир —
Қатрагина бир шеърга — сеҳрга
Ва шу бир тутамгина умрга.

ШУНҚОРЛАРИМ

Набираларимга

Кўнглим тоғ... қоясида
тўрт жайрон ўлтирибди.
Дилимнинг гунг саҳросин
тўрт бийрон тўлдирибди.
Умримнинг баҳорида
гул очмиш тўрт бойчечак,
Умидларим боғида
тўрт чинор қулф урибди.

Чархи кажрав айланур...
гўдаклар шунқор бўлгай,
Шунқорларим остида
йўртгани тулпор бўлгай.
Юртим обод, жоним соғ,
дориломонлик муродим,
Дарё бўлгай жилғалар,
қирлар — кўҳинор бўлгай.

Шунқорларим-ла енгай
Бестун ғамларини,
Келин қилай қизларнинг
сулув там-тамларини.
Тўй тузатай гул алвон
тўшалган боғларимда,
Бошларидан сепай гул
жаннат зам-замларини.

Селу себор ғамларим оқизай дарёларга,
Тўрт султоним тавсифин
сўзлайин дунёларга,
Улар менинг — ашъорим,
улар менинг — анворим,
Ёзсам еру само ҳам тўлгайдир иншоларга.

Кўнглимнинг самосида
тўрт Суҳайл кўринар,
Менинг ялдо кунларим ёритувчи нур улар,
Қайда бўлса — чўл-ёбон,
тоғу тошу баҳру бар,
Кўксида ғам кўрмайин,
қўлларида Зулфиқор.

Даҳри дунёнинг шитоб
дамларига бастма-баст,
Улғаюрлар... мен алар
севгиси бирла аласт.
Бир илтижом тангридан,
ҳаётдан бир тилагим —
Тўрт шунқорим элимнинг
юрагида бўлса бас.

Беҳзод ФАЗЛИДДИН

БАХТНИНГ УМРИ

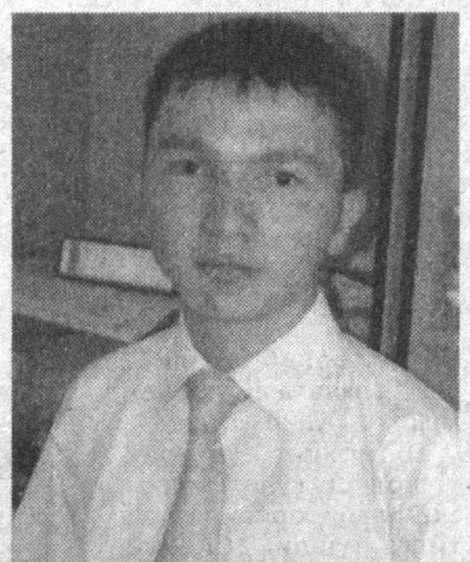

ХАЁЛ

Хаёлнинг отида Ойга бораман,
Қушлар етолмаган жойга бораман.
Сал ўтмай, барибир, қулаб тушгайман —
Ушоқча дард билан қайга бораман?!

СУЮНЧИ

Осмонда йиғлаб келдим —
Дардларим майса бўлди.
Ерда битта бўлса ҳам
Бахтсиз камайса бўлди.

Гарчи йиғлаб ҳам кеча
Тунларимни қон қилдим,
Тонгда гулдан тошгача
Табассум эҳсон қилдим.

Азобларинг — муҳтарам,
Мен дардингга харидор.
Товонимни ўпса ҳам,
Тиканларнинг ҳаққи бор.

Юрагимни уйғотган
Ғамларингга минг шукур.

Гардларимни йўқотган
Дардларингга ташаккур!

Энди Сенда парвойим,
Дунёни ютиб кетдим.
Суюнчи бер, Худойим,
Ўзимдан ўтиб кетдим.

ХУЛОСА

Ҳали тонг келади тунларни отиб,
Ўлимни кузатиб қўяй юртига.
Бугунимга нима ёзгансан, Котиб,
Кимнинг юрагига борай эртага?

Йиллар ғалвирида қанча эландим,
Босиб кетаверди қорлар изимни.
Томирларимгача ишққа уландим,
Юрагимга сургун қилдим ўзимни.

Ҳали еллар билан чопса бўлади,
Узайтириш мумкин Бахтнинг умрини.
Ҳаётнинг кўнглини топса бўлади,
Кутиб ўтирмайман Вақтнинг амрини.

Ажал ҳам зерикди, шекилли, роса,
Энди чақирмасам, қайтиб келмайди.
Милёнта дардимдан битта хулоса:
Ўлиб кўрмай туриб яшаб бўлмайди.

* * *

Кўзингдаги селларингни қуритаман,
Ғамларингнинг тиши сингай — қаритаман.
Зарраман-у, тафтим мингта қуёшга тенг,
Шам бўлсам ҳам йўлларингни ёритаман.

Ҳаётингни хаёлимга ўраб тургин,
Совиб қолсанг, чўғларимдан сўраб тургин.
Фақат ўзинг ўчишимга қўйма мени —
Фақат ўзинг кўзларимга қараб тургин.

МЕНДАН ЯХШИ ЁМОН ЙЎҚ

Кўнглингизнинг кўшкини
ёполмайсиз, барибир,
Мендан яхши ёмонни
тополмайсиз, барибир.

Мингта булбул нағмаси
битта изҳоримча йўқ,
Дунёларнинг роҳати
зарра озоримча йўқ.

Кўзингизга ўт ёқар
кўкка чизиб расмимни,
Инилларим — юлдузлар
эслатади исмимни.

Кейин нима қиласиз,
ҳаволар ҳам ёқмайди,
Оворалар бўлибсиз,
менсиз Қуёш чиқмайди.

Изингизга гул отган
дунёларнинг кўнгли кир,
Мендан яхши ёмонни
тополмайсиз, барибир...

САВОЛ

Кўзингизда турган дардми, армонми,
Севилиш осонми, севиш осонми?
Сизсиз яшолмайман, деб чарчамайсиз,
Жоним, ҳаётингиз шунча арзонми?!

* * *

Ялинчоқ эмасман, кибриммикан бу?
Ўзимнинг ўзимга жабриммикан бу?
Яшашим мумкин-ку жонимни сийлаб,
Тош тишлаб юрибман, сабриммикан бу?!

МАҲАЛЛА ИФТИХОРИ

Пойтахтимизнинг Миробод туманида ажойиб бир маҳалла бор. Ажойиблиги шундаки, бу ерда маҳалладош ижодкорлар, жумладан шоир ва ёзувчиларнинг ҳурматини жойига қўйишади, улар билан тез-тез учрашувлар ўтказиб туришади. Қалам соҳиблари ҳам қараб туришмайди. Ўзбекистон халқ шоири Рамз Бобожон ўзи истиқомат қилаётган маҳаллада кутубхона ташкил этиб, кўплаб китоблар совға қилган.

Конституция байрами арафасида "Конституция" номи билан аталувчи ана шу маҳаллада яна бир тадбир бўлиб ўтди. Маҳалла фаоллари, меҳмонлар шоир Рамз Бобожонни қутлуғ 85 ёши билан муборакбод этдилар. Шоир ижодининг кўплаб мухлислари, шогирдлар, жамоатчилик вакиллари кекса адибимизга сиҳат-саломатлик, янги ижодий ютуқлар тиладилар.

— Маҳалла — бу менинг Ватаним, — дейди шоир, — шу қутлуғ масканда узоқ йиллардан бери истиқомат қиламан. Маҳалладошларим билан ҳамиша фахрланиб келаман. Жуда кўп шеърларим шу маҳалладошларим меҳри туфайли қоғозга тушган.

Учрашувда Рамз Бобожон мустақиллик йилларида Ватан, маҳалла, меҳр-оқибат, дўстлик мавзуларида ёзган туркум шеърларидан намуналар ўқиб берди.

Ўз ахборотимиз.

ЧАНҚОВУЗЧИЛАР...

«КАМОЛОТ» ТАШАББУСИ БИЛАН

Асосий Қонунимиз — Ўзбекистон Конституциясининг 14 йиллиги муносабати билан пойтахтимизнинг Сергели туманидаги 104-ўрта мактабда байрам тадбири бўлиб ўтди. Мактаб директори А.Каримова, ҳуқуқшунослик фани ўқитувчиси В.Валиева ҳамда мактаб "Камолот" ЁИҲ етакчилари ташаббуси билан уюштирилган беллашувда битирувчи синфларнинг ўқувчилари ҳуқуқшунослик бўйича савол-жавобларда қатнашдилар. Бош Қомусимиз моддаларини ёд айтувчи ўқувчиларнинг чиқишлари, бадиий-мусиқий саҳналар иштирокчиларда катта таассурот қолдирди.

Жаҳон адабиёти дурдоналари

Йоҳанн Петер ЭККЕРМАНН

ГЁТЕ БИЛАН СУҲБАТЛАР

Йоҳанн Петер Эккерман (1792 — 1854) 1923 йил июнда илк бора машҳур шоир, Заксен-Ваймар ҳерцоглиги бош вазири Йоҳанн Волфганг Гётенинг хонадонига ташриф буюради. Эккерман бунгача буюк ижодкорлар ижодидан кўплаб мисоллар келтирилган "Шеърият ҳақида мулоҳазалар" китобини Гётега юборган эди. Китоб шоирга жуда маъқул бўлади ва у Эккерманни ёнига чақиртириб олади. Шу тахлит уларнинг ижодий ҳамкорлиги бошланади.

Эккерманнинг немис адабиёти тарихидаги хизматлари фақат Гёте асарларини жамлаш ва нашрга тайёрлаш билан чекланмайди. Унинг жаҳон адабиёти ва маданияти олдидаги улуғ хизмати "Гёте билан суҳбатлар" асаридир. Асарда шоир ҳаёт, унинг адабиёт, тасвирий санъат, мусиқа, дин, меъморчилик, шеърият, табиат ва табиатшунослик тўғрисидаги қарашлари, ранглар ҳақидаги таълимоти ва бошқа жуда кўп маълумотлар баён этилган.

Қуйида Фридрих Нитше "Немис тилидаги китобларнинг энг аълоси", деб таърифлаган шу асардан парча берилмоқда.

Йена, пайшанба, 1823 йил 18 сентябр.

Кеча эрталаб Гётенинг Ваймарга жўнаб кетиши олдидан у билан яна бир соатча ўтириш бахтига муяссар бўлдим. У менинг бутун ҳаётимга самарали таъсир кўрсатди, мен учун бебаҳо бўлган қимматли сўзларни айтди. Германиядаги барча ёш шоирлар буни билишлари лозим, бу сўзлар улар учун ҳам беҳад фойдалидир. У сўзини, бу йил ёзда мен шеър ёздимми-йўқми, шуни билишдан бошлади. Мен бир нечта шеър ёзганимни, аммо улар устида унчалик илҳом билан ишламаганимни айтдим.

— Катта ишларга уринишдан эҳтиёт бўлинг, — деди у шунда, — кўплаб зўр шоирларимиз, айни ўша истеъдодли ва интилувчанлари ҳам шу касалга йўлиқишган. Ўзим ҳам шундай эдим, кўп нарсани йўқотдим. Қанча ёзганларим бекор кетди! Қўлимдан келадиган нарсаларни ёзганимда эди, яратган асарларим юз жилддан ошиб кетарди.

Ҳозирги давр ўз ҳақ-ҳуқуқларини ўртага қўяди; шоир қалбида ҳар куни туғиладиган фикрлару ҳис-туйғулар сўзсиз қоғозга тушишни хоҳлайди ва шундай бўлиши керак ҳам. Агар сен каттароқ асарни мўлжаллаган бўлсанг, унда унинг ёнидан ҳеч нарса ўсиб чиқмайди, у сенинг барча фикрларингни ортга чекинтиради ва ўзинг ҳам ҳаётдаги барча хушёқар нарсалардан мосуво бўласан. Йирик нарсани маълум бир қолипга солиш, тартибга келтириш учун қанча ғайрат, руҳий куч-қувват сарфлаш, миянгдаги фикрларингни бир маромда рисоладагидек ифода этиш учун қанчалар куч, тинч-хотиржам шарт-шароит зарур бўлади. Борди-ю, сен муҳим жойида хатога йўл қўйсанг, ҳаммаси чиппакка чиқади; ўша каттадан-катта асарингнинг маълум ўринларида мавжуд материалдан керагича фойдалана билмасанг, унда асарингнинг у ёки бу жойида нуқсонлар юзага келади ва бунинг учун сени танқид қилишади; ана ўшанда шоирнинг тер тўкиб қилган бутун меҳнати эвазига мукофот ва қувонч ўрнига тинкаси қуриб, ҳафсаласи пир бўлгани қолади. Аксинча, шоир ҳар кун туғилган фикрини ҳар кун миясида пишитиб, янгилигида қоғозга туширaверса, ўшанда ҳар гал эзгу бир нарса яратган бўлади, бирор-бир ёзгани яхши чиқмаса ҳам, ҳеч қиси йўқ.

Мисол учун кёнигсберглик Август Ҳагенни олайлик — ажойиб истеъдод эгаси; унинг «Олфрид ва Лизена»сини ўқигандирсиз? Шунақа жойлари борки, қойил қолмай илож йўқ; Болтиқ бўйидаги ҳаёт, у ернинг табиати шунақа зўр тасвирланган. Булар айрим ўринлар холос, бутун асар эса, ҳеч кимни тўлқинлантирмайди. Ахир, буни ёзгунча озмунча куч-қувват, меҳнат сарфланганми! Ўшани ёзгунча у адойи-тамом бўлди ҳисоби. Энди у бир фожеа ёзибти.

Шундай деб Гёте жилмайиб қўйдида, бир зум жим қолди. Бундан фойдаланиб мен сўз қотдим ва адашмасам: «Сиз «Санъат ва тарих» журналида Ҳагенга, фақат майда сюжетлар устида ишлашни маслаҳат бергандингиз», дедим.

— Шундай дегандиму, — жавоб қилди Гёте, — лекин ким ҳам биз кексаларнинг айтганини қилади? Ҳар қайси нима қилишни ўзим яхшироқ биламан, деб ўйлайди, шу йўлда айримлари нобуд бўлишади, бошқалари йўл тополмай қийналишади. Аммо ҳозир адашишнинг пайти эмас, биз кексалар буни бошимиздан ўтказдик, агар сиз ёшлар тағин шу йўлдан борсанглар, бизларнинг адашишу изланишларимиздан нима фойда? Бу ҳолда олдинга силжиб бўлмайди! Хатоларимизни биз кексаларнинг юзига солиш керакмас, негаки биз тайёр йўлдан бормадик; бироқ кейинроқ дунёга келганлардан талаб бошқача бўлади, уларнинг адашишга ва йўл излашга ҳақлари йўқ, балки кексаларнинг маслаҳатларига қулоқ тутиб, тўғри йўлдан боришлари лозим. Мақсадга томон қадам ташлашнинг ўзигина етарли эмас, ҳар бир ташланган қадамнинг ўзи мақсад бўлмоғи ва яна олдга қадам ташланмоғи керак.

Бу сўзларнинг мағзини чақиб кўринг, ўйланг, улардан қайсилари сизга асқотиши мумкин. Тўғрисини айтганда, Сизнинг ҳаракатингиздан ташвишланмайман, бироқ менинг маслаҳатларим Сизнинг ҳозирги ҳолатингизга тўғри келмайдиган босқичдан тезроқ чиқиб кетишингизга кўмак берса, дейман. Маълум муддатгача майда сюжетлар устида ишлаб юринг, айни дақиқалар Сизга ҳозирлаётган туйғуларни пешма-пеш қоғозга туширинг, шу тариқа бирор-бир эзгу ишни амалга оширасиз ва ҳар бир кунингиз Сизга қувонч олиб келади. Шеърларингизни дастлаб газета-журналларга беринг; бировларнинг талабларига эмас, балки ўз қалбингизга қулоқ тутинг.

Олам шу қадар кенг, шу қадар бой, ҳаёт шу қадар ранг-барангки, шеър учун мавзу ҳамиша топилади. Бироқ бу шеърлар, албатта, бирор ҳаётий воқеага бағишланиши лозим, сабаб ва мавзуни борлиқнинг ўзи бериши керак. Айрим ҳолатларнинг жозибадорлиги ва омма қалбига етиб боришининг сабаби, у ҳақда ***шоир*** сўз очганида. Менинг барча шеърларим бирон-бир воқеа муносабати билан ёзилган, улардан ҳаёт нафаси уфуриб туради. Ҳаводан олиб ёзилган шеърларни мен шеър деб ҳисобламайман.

Ҳаётнинг жозибали томонлари йўқ, дейиш тўғри эмас. Ахир, шоирнинг истеъдоди шундаки, у оддий нарсанинг ҳам гўзал жиҳатини илғашга қодир бўлмоғи зарур. Керакли мавзуни, тилга олиниши лозим бўлган жиҳатларни, шеър мағзини шоирга ҳаёт беради; шуларнинг барчасидан оҳангдор, нафис бир бутунликни яратиш, энди, шоирнинг вазифаси. Сиз Форнштайнни, «табиат куйчиси» деб ном олган шоирни биласиз-ку. У хмелчилар ҳақида шеър ёзипти, шеър бундан зўр бўлмайди. Мен унга ҳунармандлар, биринчи навбатда, тўқувчилар ҳақида қўшиқ ёзишни маслаҳат бердим. Ишончим комилки, у бунинг уддасидан бемалол чиқади, негаки, бутун ёшлик йилларини у шундай одамлар орасида ўтказган, уларнинг турмуш тарзини беш қўлидай билади, бинобарин, материал устида ишлашда ҳам қийналмайди. Майда сюжетларнинг афзаллиги ҳам айни мана шунда-да, шоир ўзи уддасидан чиқа оладиган материални танлашни истайди, шундайини танлайди ҳам. Йирик шеърий асарда эса, иш бошқача кечади: унда бирон нарсани тушириб қолдириб бўлмайди, асардаги воқеаларни бир-бирига боғлайдиган, асар ғоясига тегишли бўлган ҳамма нарса ўта ҳаққонийлик билан тасвир этилиши керак. Ёшликда нарсалар ҳақидаги билим бир томонлама бўлади, йирик асар кўп томонлама билимни талаб қилади, шоир худди мана шу ерда оқсайди.

Мен Гётега йил фасллари ҳақида достон ёзиш, унда турли табақа вакилларининг машғулотлари ва хурсандчиликларини тасвирлаш ниятида эканимни айтдим.

— Мана шуни айтдим-да, — деди бунга жавобан Гёте, — эҳтимол, кўп нарсалар қўлингиздан келар, аммо ҳали Сиз етарлича билиб олмаган, мағзини чақолмаган айрим жиҳатларда оқсаб қолишингиз мумкин. Масалан, балиқчини маромида тасвирдарсиз-у, овчининг тасвири чиқмай қолар. Борди-ю бутун асарда нимадир яхши чиқмай қолса, бу бутун асар муваффақиятсиз чиқди, дегани бўлади. Айрим ўринлар яхши чиққани билан, барибир, етук асар ёздим, деб айтолмайсиз. Кучингиз етадиган ўша алоҳида ўринларни тасаввурингизда мустақил бир ҳолатда жонлантиришга уриниб кўринг-да ёзинг, ишонаманки, гўзал бир асар чиқади. Айниқса, огоҳлантириб айтайки, ***ўзингизнинг*** чексиз хаёлларингиз кетидан эргашинг: бу ҳар бир нарсага нисбатан аниқ нуқтаи назарни талаб қилади, ёшликда бундай нуқтаи назар ҳали пишиб етилмаган бўлади. Кейин: асардаги образлар ўз дунёқарашлари билан шоирга боғлиқ бўлмаган бир тарзда ҳаёт кечира бошлайдилар ва унинг кейинги ижоди учун керак бўладиган руҳий бойлигини ўғирлайдилар. Ва ниҳоят: узуқ-юлуқ қисмларнинг маъносини жойига келтириб бир-бирига боғлаш, тартибга келтириш учун қанча вақт сарфланади, агар киши ўз ишини қойиллатиб бажарганида ҳам, ҳеч ким, ўҳ-ҳў, қойил иш бўлибди, демайди. Тайёр сюжет бўлса, иш хийла осон кўчади. Бу ерда факт ва характерлар тайёр, шоир буларни бадиий қолипга солса бўлди. Бунинг устига у ўз руҳий бойлигини ҳам асрайди, кучини ҳам кўп сарфламайди; бунда вақт ҳам, куч-қувват ҳам кам сарфланади, чунки у тайёр материални маълум шаклга солади, холос. Яна бир гап: мен олдин ишланган сюжетларга мурожаат қилишни маслаҳат бераман. Ифигения тимсолига неча марталаб қўл урилган, аммо улар ҳар хил; негаки, ҳар бир ижодкор мавзуга ўз назари билан, ўзига хос услуб билан ёндашади. Ҳозирча улкан мавзуларни бир четга қўятуринг. Сиз жуда қийин йўлни босиб келдингиз, энди ҳаёт қувончларини ҳам татиб кўринг, бунинг энг яхши воситаси — майда сюжетлар устида ишлаш.

Суҳбат давомида биз унинг хонасида у ёқдан бу ёққа юриб турдик; мен унинг гапларини фақат маъқуллардим, негаки унинг ҳақлигини бор вужудим билан ҳис этардим. Ҳар қадам ташлаганимда ўзимни янада енгилроқ, қувноқроқ сезардим, зеро, ростини айтсам, турли-туман, ҳали ўзим ҳам мағзини чақиб улгурмаган, катта кўламдаги режалар елкамдан тошдек босиб турарди. Ҳозир эса, уларни елкамдан ирғитиб ташладим...

Гётенинг сўзларидан ўзимни худди бир неча йил олдинга ўтиб кетгандек, ақллироқ бўлгандек ҳис этдим, ҳақиқий ижодкор билан учрашиш нечоғли бахт эканлигини бутун қалбим билан англаб етдим. Бунинг фойдасини ҳеч нарса билан ўлчаб бўлмайди...

Сешанба, 1823 йил 21 октябр.

Кечқурун Гётеникида бўлдим. Биз «Пандора» ҳақида гаплашдик. Мен, бу достонни тугалланган деса бўладими ёки унинг давоми борми, деб сўрадим. Давоми йўқ, негаки биринчи қисм жуда чўзилиб кетганидан иккинчи қисмни давом эттиришни лозим топмадим. Мана шу ёзилганини тугал бир асар деб ҳисобласа ва шу билан қаноатланса бўлади деди у.

Мен ушбу мураккаб достоннинг мағзини секин, жуда қийинчилик билан чаққанимни, уни қайта-қайта ўқийверганимдан ҳатто ёд бўлиб кетганини айтдим. Бунга жавобан Гёте кулимсираб деди:

— Ишонаман, у ерда ҳамма нарса гўё **тилсимланган.**

Мен унга, Шубартнинг мана шу достон ҳақидаги фикрларига қўшилмаслигимни айтдим. Унинг фикрича, «Вертер», «Фауст», «Вилҳелм Майстер», «Ҳамроз диллар» асарларида алоҳида тилга олинган нарса-ҳодисаларнинг бари гўё бу достонда жамланган, оқибатда достон беҳад оғир ва мураккаб бўлиб кетган эмиш.

— Шубарт, — деди Гёте, — кўпинча жуда чуқур кетади; ўз ишига ўта пишиқ, баҳо беришда мўлжални тўғри олади.

Уланд ҳақида сўз очдик.

— Бадиий асарлар китобхонга зўр таъсир этганини кўрсам, — деди Гёте, — бу, албатта, бекорга эмас, деб ўйлайман. Уланд ҳам шу қадар оммалашиб кетган экан, демак, бунинг ҳам ўзига яраша сабаблари бўлиши керак. Унинг «Шеърлар»и ҳақида мен ўзим аниқ бир фикр айтолмайман. Тўпламини яхши умидлар билан қўлимга олгандим, бошиданоқ заиф, зерикарли шеърларга дуч келдим-да, нарёғини ўқишга ҳафсалам қолмади. Кейин унинг балладаларини ўқишга тутиндим, шунда билдимки, у чинданам истеъдодли ва машҳурлигиям бежиз эмас экан.

Шундан кейин мен Гётедан немис фожеаларидаги шеърий шаклга оид фикрини сўрадим.

— Германияда, — жавоб қилди у, — аниқ бир ечимга келиш қийин. Ҳар ким ўзи билганича, танлаган мавзусига қараб ўзича ёзаверади. Менимча, олти ҳижоли ямб энг муносиби эди-ю, аммо немис тили учун у хийла узунлик қилади; сифатлашларнинг етишмаслиги боис биз, одатда, беш ҳижолиси билан қаноатланиб қўя қоламиз. Инглиз тилида бир бўғинли сўзларнинг сероблигидан бу фикр инглизларга янаям кўпроқ тегишли.

Кейин Гёте бир қанча мисга ўйилган гравюраларни кўрсатди-да, қадимги немис меъморчилиги хусусида гапирди ва кейин ҳам шунга ўхшаш асарларни менга кўрсатиш истагида эканини айтди.

— Қадимги немис меъморчилиги намуналарида, — деди у, — инсон руҳиятининг фавқулодда ҳолати гуллаб яшнагани намоён бўлади. Бундай яшнашни беҳосдан кўриб қолган одам ҳайратга тушади, аммо ўсимликнинг ички, кўз илғамас ҳаётига назар ташлашга, ширанинг ҳаракати ҳамда гулнинг аста-секин ривожланиб боришини кўришга қодир бўлган киши эса, бу меъморчилик намунасига бошқача назар билан қарайди, ***нимани*** кўраётганини билади. Сизнинг шу қиш давомида санъатнинг мана шу соҳаси бўйича ҳам маълум даражада билимга эга бўлишингизга ўзим ғамхўрлик қиламан. Шунда ёзда Райн бўйига борганингизда Страсбург ва Кёлн соборларини чуқурроқ идрок этадиган бўласиз.

Бундан қувонганимдан қалбимда унга нисбатан миннатдорчилик ҳиссини туйдим.

Немис тилидан
Янглиш ЭГАМОВА таржимаси

Қалб ва қиёфа

ХАЛҚҚА КЕРАК БЎЛИШ БАХТИ

Ҳарбийдан қайтган йилим ашаддий китобхон дўстим Абдусалом қўлимга бир китобни тутқазиб: "Манавини яхшилаб ўқинг-у, шунақа шоир бўлишга кўзингиз етмаса, шеър ёзишни йиғиштириб қўяқолинг", деди. Китобни олиб, хайронланиб боқдим — қалин муқова ҳам эски патакдек титилиб кетиши мумкинлигини умримда биринчи бор кўриб турishim эди.

— Бу китоб уйма-уй юриб, ярим қишлоқни айланиб чиқди, — дея, кўнглимдагини сезгандек, гап қистирди Абдусалом.

Муқовадаги ёзувлар қиртишланиб кетгани учун, ички бетни очдим, "Эркин Воҳидов. Ёшлик девони" деган битикларга кўзим тушди. Китобни ўша куниёқ ўқиб чиқдим... кейин такрор ва такрор ўқийвердим...

Тун билан йиғлабди булбул
Ғунча ҳажри доғида,
Кўз ёши шабнам бўлиб
Қолмиш унинг япроғида.
Кўз юмар бўлсам, кўзим —
Олдида пайдо гул юзим,
Ғунча кўз очмоғи бор
Булбул кўзин юммоғида...

Ўта ёқимли, ўта чиройли эди бу ғазаллар. Ҳатто хушбўй ва тотли туюларди. Уларни ўқиган ўзбек, агар ичида озгина ялини бўлса, ўшанда тобора камситилиб, ўз уйининг бурчагига тиқиб қўйилган она тилини ўзгача бир ифтихор ила севиб қолмаслиги мумкин эмасди.

"Ёшлик девони" ҳамон қўлма-қўл юрар, ундаги ҳар иккинчи ғазал аллақачон қўшиққа айланган, орадан йиллар ўтса-да, бу китоб тегрaсидаги "ғалағовур"лар сира тўхтамасди. Бир мунаққид муаллифни кўкларга кўтарса, бошқаси шеъриятимизни "жанговар бармоқ"дан чалғитиб, "нозикмижоз аруз" сари буришда айблашга уринарди. Бу китобнинг тилимиз қадр-қимматини ошириш, бобомерос кўҳна жанрни қайта жонлантиришдаги аҳамияти устида тўхталиш ҳар икки томоннинг ҳам хаёлига келмаётгани таажжубли эди.

Исёнкорлик, чорловчанлик, олишқоқ фалсафа, теран мушоҳада шеърият кемасининг елкани унинг йўлчи шамоли вазифасини ўтайди, шиддатли шиддат кўшади. Аммо бу шиддат кўпсонли "оддий шеърхонлар"ни ўзига эликтирувчи унсурлар — сўзлар шираси, тасвир нафосати, ифода назокати ила уйғунлаша олмас экан, шеър қуруққўшиққа, қофиялаштирилган наср тусига киради, таъсир доираси торайди, бир тўп зиёлилар давраcидан нарига ўтиш қийин кечади. Шу икки муҳим жиҳатни ўз ижодида омихталаштира олиш камдан-кам шоирга насиб этган. Эркин Воҳидов шеъриятининг қудратига ҳам, оммавийлигига ҳам, энг аввало, ўша мўъжизакор уйғунлик сабабчи бўлса, не ажаб?

Аруз жозибасини бармоқ тизгорлигига уйғаштириб, туйғулар тўфонига назокат бахш этиш йўлида ёниқиб изланаётган шоир шундай ёзади:

Мен эсам
Ўтмишу келажак аро
Ўрта йўлда қолган бечорадирман.
Улар юрагимда
Қилса можаро,
Келиштирмоқ билан оворадирман.

Бу бечоралик, бу оворалик жуда тез ўзгараётган замонада Ғарб ва Шарқни имкон қадар келиштириш, оврўпоча кўйлакни шарқона енг ва ёқалар билан иболаштиришга интилиш, ҳар қандай шароитда ҳам миллатнинг ўзлигидан бирон-бир нишона асраб қолишга уриниш эди.

Умумийлик ва ўзлик, кураш ва нафосат ҳеч қачон бир-бирига халақит бермаслигини, истак ва иқтидор бор жойда улар бирлашган кучга айлана олишини шоир ўзининг жуда кўп шеърлари, айниқса, миллий ғурур рамзига айланган "Ўзбегим" қасидаси мисолида яққол намойишлаб берди. Гўзал иборалар билан кузатган киши бир нарсадан ҳайратга тушмоғи тайин — шоир қай ишга, қай жанрга қўл урмасин, уларнинг биронтасига "иккинчи даражали", деган тамғани босиб бўлмайди. Шоирнинг оммага суюклиликда биргина "Келинлар кўзғолони" беллаша олиши мумкин бўлган "Олтин девор" комедияси Миллий театримиз саҳнасини қарийб ўн беш йил гуллатиб турди. "Истанбул фожеаси" драмасининг журналдаги матни севиб ўқилиб, ҳали саҳналашмасданоқ машҳур бўлиб кетди.

Шоирнинг сатирик шеърлари кулгу ихлосмандлари орасида тез тилга тушди. "Сиёсий сабоқ", "Мажлис қилинг", "Сен менга тегма", "Ҳарми бу, қишлоқми бу", "Ёмоннинг сўзи" янглиғ шеърлар ўзбек назмий ни шахсий шон-шуҳратидан юқори қўя олишга ҳамма вақт ҳам ўзида етарлича куч топа олавермайди. Бунга куч топа олиш учун ўзингиз эртасидан кўра, юрти ва халқининг чорогон. келажагини кўпроқ ўйлашга, шу йўлда куйиниб яшашга одатланмоқ керак бўлади.

Ўтган асрнинг олтмишинчи, етмишинчи йилларида "Гулистон" журнали эркпарварлик ва миллатпарварлик шиори остига жипслашган ўтюрак қаламкашларнинг бош минбари мақомини олди. Бунга ўша даврдаги бош муҳаррирлар Иброҳим Раҳим, Сўнгроқ Асқад Мухторнинг жасорат майдонида ном қозонишга ташналигидан кўра, эл-юрт тақдирига куюнчаклик туйғуси кўпроқ туртки бўлгани шубҳасиздир. Саксонинчи йилларга келиб, "Ёшлик" журнали ўз даврининг "Гулистон"ига айланди. Бош муҳаррир Эркин Воҳидов гулистончи устозлар йўлидан бориб, энг иқтидорли ёшлардан иборат жамоа тузди, бу билан эртага ҳатто ўзини ҳам сояcида қолдириб кетиши мумкин бўлган қаламкашлар учун "адибча"лар асарларига журналнинг эшигини ланг очиб қўйди. Ҳозирги ўзбек адабиётининг фахри бўлиб турган қаламкашларнинг бир қанчаси ижод йўлини ўша журналдан бошлаган собиқ "адибча"лардир. Эркин ака учун фуқаролик шоирликдан азизроқ кўриниб келган бўлса, ажабмас...

Эркин Воҳидов етмишга кирганмиш. Қўйсанг-чи! Шоир ҳам чол бўларканми?!

Ие, чол бўлмай нима — тўрт ёқдан куда-андалар исканжасида, бир этак невара!

Йўқ, бунақаси кетмайди. Шоирми — бизга шеър ёзиб берсин, ичимиздаги гапларни билиб, ҳаммага айтсин. Чолмиш-а! Шуям баҳона бўптими?

...Шу асно, беихтиёр хаёлга чўмасан киши. Ҳатто етмишга кириб ҳам ўз халқига керак бўлаверишдан ортиқроқ бахт бормикан дунёда? Агар бор бўлса, у нима?

Шоирдан эса ташвиш тортишга ҳожат йўқ, Халқи унга ҳар қачон керак — зеро, у халқи билан тириkdир.

нинг кетидан қувиш, безанчоқ сатрларга илакиш сўз кескирлигига путур етказиши муқаррарлигини урғуловчи қаршиларга Эркин аканинг "Шарқий қирғоқ", "Арслон ўргатувчи", "Она тилим ўлмайди", "Манфаат фалсафаси", "Қумурсқалар жанги" шеърлари, "Инсон", "Узимга савол", "Ватандан яхши ёр бўлмас", "Хаёл", "Самарқанд" ғазаллари, "Руҳлар исёни", "Нидо" достонлари ўзига хос бир раддиядир.

Ижодда файласуфлик билан одамийликни, қаҳру нафрат билан одамийликни, курашувчанлик билан гўзалликни уйқаш тарзда намоён қила олиш учун шоирга истеъдоди бўлишнинг ўзи камлик қилади шекилли. Чамаси, бундай қаламкашларда болаларча бегуборлик, ўсмирларча нозиктабиатлик, ошиқ йигитларга хос мажнунамолик, дарвешона ошуфтаҳолик, руҳонийларча покизафеъллик, гулчиларга монанд чиройсеварлик туйғулари кўпроқ томир отган бўлади. Бундай кишилар одатга босиқ, безарар кўринишади, ноҳақликка дуч келганда ҳам жазавaланиб баҳслашишни ёқтиришмайди, қадимчилик, ўчкорлик, ҳасадгўйлик ҳисси улардан тамоман бегона. Шу хусусиятлар Эркин акада ҳам бўртиб турарди, уни яқиндан билганларнинг кўз ўнгида ҳар вақт кичикфеъл инсон, очиқкўз суҳбатдош, нозиктабъ шоир қиёфасида гавдаланади. Эркин акадан бошқа бировга фақат яхшилик юқиши мумкин.

Эркин Воҳидов ижодини бор қўлами сатирасини янги поғонага кўтарди. Айниқса, Матмуса туркумига кирувчи ҳажвий шеърлар катта довруғ қозонди. Булар "қизил империя"нинг сиёсий ўйинларига, дўлвари ишларига очиқ-ойдин пародия эди.

Ўзини таржимачиликда синаб кўрмаган адиб камдан-кам топилса керак. Эркин Воҳидовнинг таржимонликдаги фаолиятини алоҳида бир мактаб, дейиш мумкин. Немис тили бўйича яхши мутахассис ҳисобланган бир олим дўстимиз: "Русларда "Фауст"нинг бир неча хил мукаммал таржималари бор, Эркин ака улар билан танишиб чиққан бўлиши табиий. Шунга қарамай, таржимон бу асарни ўта ўзига хос тарзда, асл қиммати ва қиёфасини сақлаб қолган ҳолда ўзбекчага ўгира олган. Бу, албатта, асарнинг немисча нусхасига яқин таржимадир. Таржимада асарнинг руҳи жуда яхши ифода этилгани, ҳеч қандай кемтиклик сезилмаслиги таржимондан аслиятни чуқур англашни, айни пайтда она тилининг имкониятларидан ҳам тўлиқ фойдаланишни талаб қилди, бу мушкул ишни Эркин ака ажойиб бажарган..." — деди. Ёзувчи Ҳотам Йўл Биринчи таржимадаги шоир қувватини ўзига хос ҳолда қўлланишини эътироф этган бўлса-да, бу асарнинг ўзбек тилига ўгирилиши бир ҳодиса бўлганини кўп нашрларда алоҳида таъкидлаганлар: "Фауст"нинг ҳар бир сатри ўзбек тилида ҳам ўзининг фалсафий тароватини йўқотмаган, юзлаб мисралари мақолга айланиб кетишга лойиқ, бу гўзал сатрларни ҳис қилиш, шеър туйғусига муносиб жавоб бериш ҳар кимнинг ҳам қўлидан келавермайди", дейиш мумкин.

...Шундай бир асрни ўз тилида янгидан яратган шоирнинг ҳар бир таржимаси янги ихтиро ва кашфиёт даражасида эътироф этилишининг сабаби ҳам шунда. Асарнинг таржимаси ҳали-ҳануз китобхонлар қўлидан тушмай, шуҳратга бурканиб келаётгани, ўзбек китобхонининг "Фауст" ҳақидаги тасаввурлари айнан шу таржима орқали шаклланганлиги таржимон меҳнатининг ҳақиқий баҳосидир. Расул Ҳамзатовдан ўгирилган "Менинг Доғистоним" асари катта шов-шувга сабаб бўлиб, журналда босилиши тўхтатиб қўйилгани ҳамон эсимизда. Эркин аканинг таржимачиликдаги истеъдоди Сергей Есенин шеърларини ўзбекчага ағдаришда алоҳида яққол кўринди. Ниҳоятда ширадор таржима боис Есенин ўзбекчага ҳам ўз шоирига айланди, ўзбек шеъриятига есенинча "шева"ли шоирлар пайдо бўла бошлади.

Энг катта харсанг ҳам тоғ бўлолмаганидек, нечоғли зўрлигидан қатъи назар, битта адиб адабиёт яратолмайди. Шуни яхши била туриб, элатнинг донғини жаҳонга ёйишдаги муҳим омиллардан бўлган миллий адабиётнинг манфаатини шахсий шон-шуҳратидан юқори қўя олишга ҳамма вақт ҳам ўзида етарлича куч топа олавермайди.

У кунларни тиклар хаёлим,
Ёдга келар барча, барчаси...
Одамлар,
Сиз менинг ҳаётим,
Ҳар бирингиз умрим парчаси.

Анвар ОБИДЖОН,
Ўзбекистон халқ шоири

ХОЖА АҲРОР ҲИММАТИ

Тақриз

Ҳожи Исматуллоҳ Абдуллоҳ домланинг "Марказий Осиёда Ислом маданияти" ("Шарқ", 2005) китобини қўлга олган ҳар бир ўқувчи маданиятимиз тарихининг ҳозиргача кемтик бўлиб келган қисмини қисқа ва лўнда шаклда (китобни муаллиф маълумотнома деб атаган) тўлғазганига ишонч ҳосил қилади.

Сакиз бобдан иборат бу китоб ҳар бир боби устида махсус тўхталишга арзирли. Устоз Марказий Осиёда яшаб, ижод этган алломалар тўғрисида шунчаки санаб ўтилган иборат бўлган ахборот ёки қуруқ маълумот беришга интилмаган, балки имкон қадар улар ҳаёти ва фаолиятида содир бўлган воқеаларга, ижодларининг энг муҳим жиҳатларини таҳлил қилишга уринган. Мазкур манбада деярли 1200 йил (VIII асрдан XX асргача) мобайнида Марказий Осиё минтақасида ҳукм сурган салтанатлар, шариат олимлари, адибу шоирлар, хаттотлар, тарихий обидалар тўғрисида қимматли маълумотлар келтирилади.

Марказий Осиёдан бу қадар кўп қомусий олимларнинг етишиб чиқишининг асосий ва бош омили, шубҳасиз, ўша давр маънавиятининг юксак бўлганлигидир. Бу маънавиятнинг пойдевори, табиийки, ислом дини эди. Шу боис, устоз ҳам китобни Арабистон яриморолида исломнинг пайдо бўлиши масаласи билан бошлаган. Унинг дунё бўйлаб тарқалиши, Марказий Осиёда ҳукмронлик қилиши ва бу даврларда ислом дини халқимиз маънавиятининг ажралмас бўлагига айланганлиги маълумотномада асосли фактлар билан исботлаб берилган. Диёримиздан етишиб чиққан машҳур ислом олимлари, бу замонда вужудга келган хаттотлик санъати ва тамаддунларни, бунёд этилган ислом обидалари ҳақидаги маълумотлар китобхон билимини бойитади.

Собиқ шўро даврида ҳам юртимиздан етишиб чиққан қомусий алломалар тўғрисида гапириларди. Аммо бирор китоб чоп этиладиган ёки тадқиқот яратиладиган бўлса, уларни моддиюнчилик мафкурасига солиб улуғлаш билан баробар, албатта, кимнидир ерга уриш, душманга айлантириш принципи ҳам бор эди. Масалан, Алишер Навоий Султон Ҳусайн Бойқаронинг, Улуғбек эса Хожа Аҳрори Валийга қарши қўйиларди. Устоз Ҳожи Исматуллоҳ Абдуллоҳнинг ушбу китобида Сулаймон Бойқаронинг тўғрисида айнан Алишер Навоий ҳазратлари томонидан билдирилган илиқ фикрлар иқтибос қилиб келтирилади. Ҳусусан, Ҳусайн Воиз Кошифийнинг Бойқаронинг нисбатан айтган мана бу таърифи таъкидлаб ўтиш ўринли: "Дарвешлар аҳволидан туркий калимотгу ҳикматомиз ва латоифу ибратангиздир. Туркистон вилоятида маърифат машҳурдир, аларнинг фавоийидан афзоси қудсийлардандур". Китобда Хожа Убайдуллоҳ Аҳрорнинг савоб ишлари ҳақида айтилган мана бу гап эътиборга лойиқ. Муаллиф ёзади: "Умаршайх Мирзо Тошкент аҳолисидан 250 минг динор жазмида солиқ талаб қилганда, Хожа Аҳрор бу маблағнинг ҳаммасини ўзи тўлаб, солиқ йиғувчиларга топширган...".

Мажмуани варақлар эканcиз, уни яратиш учун қанчалик катта меҳнат, вақт, сабр-бардош керак бўлганлигини тасаввур этишингиз мумкин. Маълумотларни қидириб топиш, уларни бир жойга тўплаб, муайян тартибга келтиришнинг ўзи қанчалик қийин иш. Шундай машаққатни елкага олиб, уни рўёбга чиқаришга жазм қилиб, якунига етказган устоздан яна бир бора миннатдор бўламиз.

Муҳаммаджон ЮСУПОВ,
Зоҳиджон СОДИҚОВ,
филология фанлари номзодлари

Журналларни варақлаганда...

"ГУЛИСТОН", 2006 ЙИЛ, 5-СОН

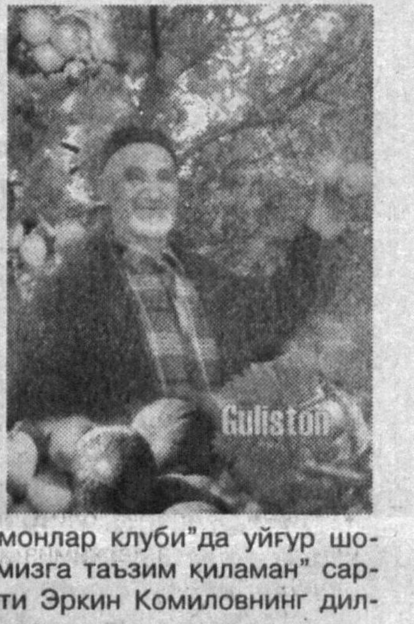

Мазкур сонда "Устозлар ва мураббийлар" куни ҳамда ўзбек тилига Давлат тили мақоми берилганлигига ўн етти йил тўлиши муносабати билан "Тил — миллат таянчи", "Тил — тафаккур мезони", "Чироғим..." каби мақолалар эълон қилинган.

Носир Муҳаммаднинг "Кўҳна тарих гувоҳлари" мақоласи Қарши шаҳрининг 2700 йиллигига бағишланган. Мақолада юртимизнинг кўҳна шаҳарлари — Қарши ва Шаҳрисабз тарихидан ҳикоя қилинади.

Баҳром Рўзимуҳаммаднинг канадалик таржимон ва адабиётшунос Гарри Дик билан суҳбатини ўқисангиз, америкалик ўқувчиларнинг Шарқ адабиётига, хусусан, Алишер Навоий ижодига бўлган қизиқишларидан хабардор бўласиз. Исломхон Ёқубовнинг "Илк ахлоқиймаърифий роман" мақоласи Ҳамзанинг "Янги саодат" асари таҳлилига бағишланган.

"Шарқу Ғарбни ёритган машъал" мақоласи Маъмун академиясининг 1000 йиллигига бағишланган. "Таржимонлар клуби"да уйғур шоири Азизийнинг ижоди билан танишиш мумкин. "Халқимизга таъзим қиламан" сарлавҳаси остида эълон қилинган Ўзбекистон халқ артисти Эркин Комиловнинг дилдаги гаплари мухлисларни бефарқ қолдирмайди, албатта.

"Излаган имкон топар" мақоласида республикамиз туманларида олиб борилаётган маданий-маърифий тадбирлар билан танишасиз.

"Бахмал — ривоятлар, афсоналар диёри"да Бахмал туманидаги машҳур қадамжолар ҳақида қизиқарли маълумотлар берилган.

"Гулором" рукнида Шодмон Отабекнинг "Дўрмон ҳангомалари" сотирасидан олинган ҳандаларни ўқиб ҳордиқ чиқарасиз.

ГАЗЕТА — ЖАМИЯТНИНГ УЙҒОҚ ВИЖДОНИ

Акс садо

XX аср инсонни дунёдан хабардор қилишнинг кўплаб воситаларини кашф этди. Энг кейинги техника ютуғи бўлмиш — Интернет тармоғи барча оммавий ахборот воситаларининг мукаммалроғи — "қироли" бўлиб олди. Лекин у юзлаб имкониятлари бароварида одамни танбал қилиб ҳам қўймоқда.

Хабарни аниқ, ишончли, керак бўлса барча тафсилотлари билан етказиб беришда, барибир, газетанинг ўрни бошқача. Абдулла Қодирий "дунёда газета деган гап борлигига иймон келтирдим", деган эди. Ўша давр газеталарига ёзувчида "гап ёзиб юриш фикри уйғонган". Биргина Қодирий эмас, ўзимизда ҳам, жаҳонда ҳам кўплаб ёзувчилар учун газеталар ижод мактаби вазифасини ўтаган. Ҳозир ҳам шундай.

Демак, газета — жамиятнинг уйғоқ виждони, кўзи, ҳақ ва адолат минбари бўлиб келган.

Шукрки, "Ўзбекистон адабиёти ва санъати" газетаси неча замонлардан бери ўзининг эзгу қадриятларидан оғишмай, собитқадамлик билан амал қилиб келмоқда. "ЎзАС" долзарб, ҳаққоний мақолалари билан газетхонга чинакам дардкаш, дилдош бўлмоқда.

Шундай чиқишлар бўладики, аҳамияти, залвори билан давр бонгини эслатади. А. Мелибоевнинг "Тор билан чўмичнинг фарқи" мақоласи маънавиятимиз, миллий қадриятларимизни шакллантирувчи барча соҳалар учун барбоб аҳамиятга эга.

Раҳмон Қўчқорнинг "Қарз берилган нур" эссеси жуда жиддий кузатиш. Мунаққиднинг тафаккур олами кенгайган. Жаҳоний, оламшумул муаммолар қалбни тўлқинлантирадиган даражада ҳозиржавоблик билан ёзилган. Уйлашга, мушоҳада қилишга ундайди. Бундай мисолларни яна давом эттириш мумкин.

Булардан хулоса шуки, "ЎзАС" саҳифаларида газетхон онг-тафаккурини ўстирадиган, унинг руҳий эҳтиёжларига жавоб берадиган асарлар, мақола ва тадқиқотлар чоп этилмоқда. Машҳур кишилар ҳақида хотиралар, эсдаликлар, кино, театр, қўшиқчилик, қўйинги, бугун барчанинг дилида бўлган муаммолар, ўйлар газета юзини кўрмоқда.

Инсон азалдан ҳаққа ва адолатга ташна. Буларсиз кўнгил ярим, ҳаёт умидсиз бўлиб қолади.

"Ўзбекистон адабиёти ва санъати" газетаси жамоасига эзгу ишларига тоғдек сабр, мустаҳкам соғлиқ ва ижодий кўтаринки тилаб қоламиз.

Ҳошимжон АҲМЕДОВ

Китобингизни ўқидим

СЕРМАВЖ ТУЙҒУЛАР

Истеъдодли шоир Абдусаид Кўчимовнинг "Янги аср авлоди" нашриётида чоп этилган "Кўзларимнинг қароғидасан" шеърий тўпламига сўнгги пайтларда ёзган шеърлари жамланган. Бу шеърларда ватанпарварлик туйғулари, инсоний муносабатлар талқини, ота ўгитию, муҳаббат туйғулари, оддий ҳаётий ҳақиқатлар ҳамда дунё тааccуротлари ўзининг поэтик ифодасини топган.

Тўпламга жамланган туркумларни бирлаштириб турадиган муштарак жиҳат лирик қаҳрамоннинг жўшқин, оғоҳликка даъват этувчи сермавж туйғуларидир. Шоир қайси мавзуда сўз очмасин, лирик "мен" туйғулари реал воқелик билан, ҳаётнинг ҳам зоҳирий, ҳам ботиний қатламлари билан узвий муносабатда намоён бўлади. Бу тўплам мавжуликдан, ғализ ва сохта жимжимадорликдан холи. Шоир ҳар бир ҳаётий воқеликдан олган руҳий ҳолатини, қалб туғёнларини шунчаки қоғозга туширмоқ интилмайди, балки ҳақиқий ва тирик туйғуларни ўзига, ўқувчига, умуман, бутун кишиликка мансуб ҳолда туғилган тааccурот қолади. Энг муҳими, бу тўпламдаги китобхонга ҳам тез юқади, унда ҳам муайян муносабатлар пайдо қилади.

Шу жиҳатдан, айниқса, шоирнинг "Демократия", "Армон", "Ёлланган мухбирга", "Абдулҳамид Чўлпон фарёди", "Ўзбекистон қайда бор" каби туркум шеърлари характерлидир. Бу шеърларда шоирнинг фуқаролик позицияси аниқ-тиниқ ифодаланган. Уларнинг барчаси учун муштарак хусусият миллатга, она заминга бўлган оташин муҳаббат, ғанимларга адоҳсиз нафрат туйғуларидир.

Шоир "Демократия" шеърида ҳажвий бўёқлардан моҳирлик билан фойдаланиб, бу борада аюҳаннос солаётганлар фаолиятининг асл моҳиятини моҳирлик билан қаламга олади:

Иккита тил, иккита юз,
юзта дил даркор.
Тўзғитмасин пардай десанг
замон қуюни.
Жаҳон айвонида қизир,
бамисли бозор
Демократбозлик ўйини...

Шоирнинг маҳорати шундаки, у киноявий оҳангларда бошлаган баҳс-мунозара давомида ҳажвий йиллик қадриятларга борлиб тақлидан урф-одатларимиз заминидаги ҳақиқий шарқона демократияни характерли тасвирлар орқали ифода этади. Хорижлик "демократчи" ака-укаларнинг бир-бирига ярим ҳақ ким ҳам раво кўрмаслиги ҳақидаги контраст тасвир орқали шоир миллий давомида шакллантирган ҳақиқий миллий демократик тамойиллар борасида муайян тасаввур беради. Зеро, у ёзганидек:

Илдизимиз минг-минг йиллар
нарисида,

Айтиб адо қилиб бўлмас
таърифимиз.
Қандай юриш, қандай яшаш
барчасига,
Тирик гувоҳ — миллион йиллик
тарихимиз.

Моддий манфаатдорлик асосида хорижлик "демократ"ларга хизмат қилувчи айрим мухбирларнинг фаолиятига муносабат тарзида ёзилган "Ёлланган мухбирга" шеърида эса, "мухбир"лар билан хаёлан мунозарага киришган шоир Ватан туйғусини, миллатпарварлик мотивларини юксак кўтаринкилик билан куйлайди:

Мақтасак мақтаймиз
ўз еримизни,
Ўзимизнинг даштни,
ўр-қиримизни.

Бу ватан гуллари билан
бизники,
Қақраган чўллари билан
бизники.

Ўзбекнинг бемору соғи
бизники,
Юзидаги сепкилу доғи
бизники...

Шоир Ватан улуғворлиги хусусида сўз очар экан, мадҳиябозликка берилмайди, балки оғриқли нуқталарни ҳам бирдек эътироф этади. Яъни Ватан тушунчаси шу жиҳатлари билан ҳам мукаммал маъно-мазмун касб этишини ўзига хос тарзда поэтиклаштиради.

Шоир назмда миллат ва Ватан туйғусини бир-биридан ажратиб бўлмайди. Бу жиҳатдан "Абдулҳамид Чўлпон фарёди" шеъри нихоятда характерли. Шоир Чўлпон тилидан Андижон воқеаларига муносабат билдирар экан, юрт фарзандларига мурожаат этиб ёзади:

Булутсиз, тумансиз
осмон қайда бор?
Ғами йўқ, ками йўқ
инсон қайда бор?
Ватандан муқаддас
макон қайда бор?

Қайда бор Марҳамат,
Мингбулоқларим.

Сиз қочманг, қочсалар
конхўрлар қочсин,
Элфуруш, юртфуруш
нонкўрлар қочсин.

Қарғишга учраган
хунхўрлар қочсин,
Сиз кучинг, қучоқланг
юрт тупроқларин.

Қайтинг, гуркираган
боғларга қайтинг,
Жамбиллар исига
ўланлар айтинг.
Ҳали кеч бўлади,
ҳозир айни пайт,
Адашган, алданган
кўнгли доғларим.

Тўпламдаги "Ўзбекистон қайда бор" шеърини Ватанга бағишланган қасида, дейиш мумкин. Ўзбекистон ҳақида шеърлар, қасидалар кўп битилган, ғулар ўз юртимиз жамоли кўп ва хўб тараннум этилган. А.Кўчимовнинг маҳорати шундаки, ушбу шеърда у Ўзбекистоннинг бетакрор тимсолини ўзига хос тарзда бадиий кашф этади: талмеҳ санъатидан фойдаланиб, бутун бир тарих — авлоду ажодларимиз, аллома жаҳонгирлар сиймолари орқали бугунги Ўзбекистоннинг улуғворлигини, буюклигини куйлайди. Шоирнинг Ватанга меҳри қанчалик чексиз бўлса, ғанимларга нафрати ҳам шунчалик кучли.

Кўкни булут тўсса,
суриб қўйгаймиз,
Карвонга ит қувса,
қулиб қўйгаймиз.
Ватанга тош отсанг —
қараб турмаймиз,
Ватанни ҳеч кимга
бериб қўймаймиз!

Бериб қўймаганмиз,
бериб қўймаймиз.

Акобир, бекорон
кўргон қайда бор,
Ўзбекистон қайда,
қайда, қайда бор!

Ҳаёт яралибдики, эзгулик ва ёвузлик орасида азалий зиддият, кураш кечади. Бу кураш шеъриятнинг абадий мавзуларидан. Абдусаид Кўчимов ҳам ушбу мавзуда бир туркум шеър яратган. Уларда шоир эзгулигу ёвузлик ҳақида фалсафий мушоҳада юритишдан кўра реал воқеликларга, кундалик ҳаётдаги ана шу тушунчаларга ишора қилувчи жараёнларни тасвирлашни ўз олдига мақсад қилиб қўйган. Унинг лирик қаҳрамони шеърхон қалбида номардликка, хиёнат ва разолатга нафрат уйғотади, ножоиз феъл-атворли кимсалардан огоҳликка чақиради. Бу жиҳатдан, айниқса, "Дунё", "Дўсти нодонга", "Шунчалар кўзларинг очмиди, одам", "Нега куясан", "Хушомадгўйга", "Соя" каби шеърлари характерлидир.

Тўпламдаги "Ўгитлар" туркумида ҳам шоир маҳорати тўла ҳис қилинади. Тўртлик шаклида ёзилган ўгитлар катта ҳаётий тажриба ва мазмунга эга. Ундаги ҳар бир шеърда ҳикматли фикрлар ихчам тарзда поэтиклашган. Хусусан, қуйидаги тўртликда катта ҳаётий ҳақиқат ўзининг поэтик тажассумини топган:

Болам, тўю-томоша бир кун —
ўтар-кетарлар
Кошоналар, қасрлар бир кун —
нурар-йитарлар.

Қабристон йўлин тузат —
дорулбақо йўли бу,
Барчамизни шу йўлдан...
бир кун олиб ўтарлар.

Умуман, мазкур тўпламдаги шеърларни бирлаштириб турадиган асосий хусусият инсонийликни, инсоний туйғуларни куйлашдир. Бу шеърлар мазмунан тасдиқлаш оҳангидами, фош қилувчи руҳдами, бундан қатъи назар, улардаги етакчи тамойил инсонийликни мадҳ этишдир. Назаримда, тўпламнинг мундарижаси ҳам ана шу олийжаноб мақсад асосига қурилган.

Курдош ҚАҲРАМОНОВ,
филология фанлари номзоди, доцент

"СОЯЛАР СУҲБАТИ"

Машҳур француз адиби Ж.П.Сартр: "Шоирлар тилни меъёрида қўллашни рад этган кишилардир", деган эди. Бу гапни билан у: шоирлар ҳали ҳеч кимнинг тафаккури, хаёл кучи етиб бормаган тил сарҳадларини забт эта олишларини эътироф қилган. Дарҳақиқат, истеъдодли шоирлар ўзларига хос шеър тилида ёза олиш имкониятларини намоён этишади.

"Зарқалам" нашриёти томонидан чоп этилган шоир Баҳром Рўзимуҳаммаднинг кейинги беш-олти йилда ёзган шеърлари жамланган "Соялар суҳбати" тўпламидаги шеърлар юқоридаги фикрга далил бўла олади. Мана, бир мисол:

Булбул нағмасини басталаган ким
ким ўйлаб топган ялпиз исини
барг титроғини ким қилган ихтиро
ким тушларни сохлаб турувчи

Ушбу сатрлардаги каби теша тегмаган образларни, кутилмаган рамзий ифодаларни, беозор кинояларни, тазод ва парадоксларга бой поэтик мушоҳадаларни "Соялар суҳбати" тўпламига кирган "Курбақа келин қиссаси", "Қарғалган", "Фаузерга назира", "Ёмғир ёғар экан..." сингари шеърларда ҳам кузатиб завқланасиз. Шунингдек, тўпламдан шоир Лариса Дабижанинг "Тўш йўлаклари" шеърий туркуми таржимаси ҳам жой олган.

Китобга Д.Ражаб муҳаррирлик қилган. Нашрни мусаввир Дилшод Ражаб безаган.

"УЗОҚДАН ОЛИСГА"

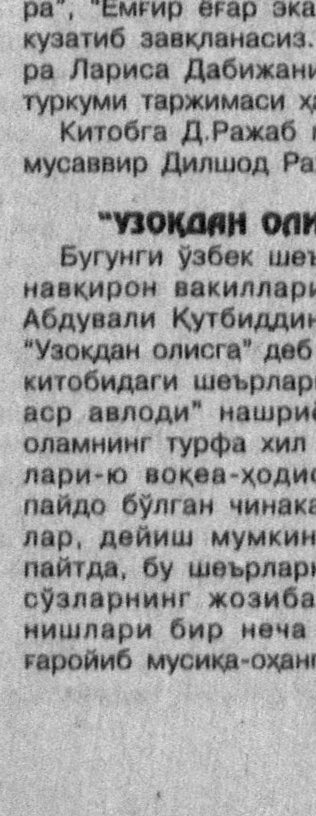

Бугунги ўзбек шеъриятининг навқирон вакилларидан бири Абдували Қутбиддиннинг янги "Узоқдан олисга" деб номланган китобидаги шеърларини ("Янги аср авлоди" нашриёти, 2006) оламнинг турфа хил товланишлари-ю воқеа-ҳодисаларидан пайдо бўлган чинакам ҳайратлар, дейиш мумкин. Ва айни пайтда, бу шеърларнинг ўзида сўзларнинг жозибали турланишлари бир неча маъно ва ранглиликка эга бўлиб, жимжимадор безаклардан холи, шеър ва гўзаллик бўлиб тугилган ўзига хос мусиқа-оҳанг касб этиши ҳам ўқувчига завқли ҳайрат лаҳзаларини бағишлайди.

Доимий ҳамроҳ

Чашмамидинг тошлар узра тўкиласан,
Уфқмидинг Қуёш кетгач йиқиласан,
Ямоқ тушган ҳаётимда
Сен чеварим:
— Эй, Дилбарим...

Буюк француз шоири Малларме: "Шеърда, албатта, излаб топилиши шарт бўлган муҳим бир жиҳат бўлади", дейди. "Узоқдан олисга" тўпламидаги шеърларни ўқиб, Абдували Қутбиддиннинг "шарт бўлган" ўша жиҳатни топиб, узукка кўз қўйгандек ўринлатиб қўллаганига гувоҳ бўласиз. Китобдан шоирнинг "Борокко" туркуми ва "Озодлик" номли достони ҳам жой олган. Нашрга Азиз Саид муҳаррирлик қилган. Бадиий муҳаррир Б.Бозоров.

"ЛАҲЗАДАГИ МАНГУЛИК"

"Янги аср авлоди" нашриёти томонидан чоп этилган истеъдодли шоира Шаҳрибонунинг "Лаҳзадаги мангулик" деб номланган китобига унинг аньанавий йилда ёзган, ростгўй, самимий ва назокатли шеърлари жамланган.

"Шоира борлиқдан фақат олий рангларни қидиради. Зотан, дунёга аёл кўзи билан қаралса, бу ҳаёт ўзидан-да гўзал кампирга ихрор бўлади", деб ёзади тўпламдаги сўзбошида таниқли шоир Асқар Маҳкам.

Чироғи ўчиқ уй — жимлик ҳукмрон,
Пардага кўчган ул ойнинг шуъласи.
Кўзимни оғритар бунча беомон,
Бунча ҳам совуқ сенинг кулгинг саси.

Тўпламдаги "Ватан", "Юрагимда осмон яшайди...", "Согинч", "Икки дунё аро", "Ёлгизлик", "Ширлаган хазонни асли...", сингари бир қанча шеърлар бугунги ўзбек шеърияти яна бир ажойиб истеъдод билан бойиганини яққол далиллаб турибди. Тўпламга А.Кутбиддин муҳаррирлик қилган. Нашрни А.Нозилов безаган.

Конституция байрами арафасида кўксини юксак унвонлар, орден-медаллар безаган юртдошларимиз орасида таниқли актёр ва режиссёр, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими, Қашқадарё вилоят телерадиокомпанияси бош режиссёри Жаббор Тошев ҳам бор. Ўз касбини севувчи, санъатимизнинг долзарб муаммолари ҳақида ҳамиша фидойиларча жон куйдирувчи актёр ва режиссёрнинг қалбида улуғ орзулар яшайди.

Жаббор ТОШЕВ:

ТЕАТР ДОРУЛФУНУН БЎЛИШИ МУМКИН

Ижод йўлини оддий актёрликдан бошлаб, театрнинг бош режиссёри даражасигача бўлган пиллапояларни босиб ўтган санъаткор Раззоқ Ҳамроев, Карим Йўлдошев, Мансур Равшанов каби истеъдодли режиссёрларнинг маҳорат мактабидан баҳраманд бўлди. Ана шу баҳрамандлик унинг саҳнамизнинг жонкуяр намояндаларидан бири бўлиб етишишига замин яратди.

Яқинда 2700 йиллигини нишонлаган Қаршининг Алишер Навоий номидаги маданият ва истироҳат боғига туташ телерадиокомпания ҳовлисидаги юксак қарағайлар соя солган сўлим хиёбонни оҳиста кезиб, театр ва замон баҳсида сўзлашарканмиз, у бир гапни эринмасдан такрорларди: "Буюк асарни буюк истеъдодлар яратади. Уларнинг ҳар иккаласини ҳам даврнинг буюк эҳтиёжлари вужудга келтиради". Мен "томошабинчи?" — деб луқма ташлайман.

— Тўғри, томошабинга ҳам кўп нарса боғлиқ, — дея ўй-фикрларини давом эттиради у. — Бироқ томошабин асосий нарсани ҳал қилмайди. Буюк асарлар яратилса, ўша даврнинг томошабини кўрмагани ё ўқимагани билан, албатта у кейинги даврларда ўз мухлисини топади. Бундай умрбоқий асарлар одамларни асрлар мобайнида ҳаяжонга солиши, саҳнадан тушмаслиги мумкин. Бироқ бугун биз томошабинни ҳам ўз ҳолига ташлаб қўя олмаймиз. Унинг дидини бузадиган асарларга адабий жамоатчилик, театр ва санъаткорлар муҳити эътиборсиз бўлмаслиги керак. Театр ўз номи билан томошагоҳ. Бу даргоҳга келадиган одам, худди байрамга боргандек олдиндан тараддуд кўриб, ҳамма ташвишларини унутиб келсин. Томошабин ўзи ёки оиласи билан театрга руҳан ва маънан тайёр ҳолда борса, у аввало, дам олади. Театр ҳам бундай томошабинга бирор фикр ё туйғуни сингдириши мумкин. Шунга эришмоқ зарурки, театрга келган томошабин ўзига ниманидир олиб кетсин.

Бугун одамлар шиддатли ва тезкор даврда яшамоқда, ўтириб китоб ўқиш ёки театрга тараддуд кўриб келишга вақт ажратиши қийин кечади. Театр ҳам ана шу жараённи ҳисобга олиб иш тутиши керак. Нега халқимиз ҳинд киносини мириқиб томоша қилади? Гап ҳинд киносининг юксак маҳорат билан олингани, қўшиқлар ва чиройли манзараларга бойлигида эмас — ҳинд киноларида инсоний меҳр бор. Энг оғир тақдирлар, қалтис фожеавий муаммолар охирида яхшилик ва эзгулик билан тугайди. Шунинг учун ҳам одамлар ҳинд филмларини севадилар. Агар биз воқеликка ўз менталитетимиздан келиб чиқиб назар солсак, томошабинимизни жалб этадиган маънавий муаммолар озмунча эмас. Уларни фақат ҳозирги енгил-елпи киноларимиз сингари ўта жўн талқин этишдан тийилишимиз лозим. Театрларимизда комедия, соф драматик асарлар кўп. Саҳнамизда қўйилаётган асарлардаги ҳозирги муаммоларнинг кўпи эртага ўтиб кетади. Бироқ ўйлаб кўринг: "Тобутдан товуш"да Абдулла Қаҳҳор ҳам ўз даври учун типик бўлган муаммони қаламга олган эди. Лекин бу асар бугун ҳам яшаяпти-ку. У ҳамма давр учун ҳам замонавий асар ҳисобланади. Демак, бугун бўлиб, эртага ўтиб кетадиган маънавий муаммоларни ҳам инсониятга зарур умрбоқий асарларга айлантириш мумкин экан. Шекспирнинг ютуғи ҳам шунда эмасми? Ҳаётнинг ўлмас маънавий-маиший муаммолари кўп. Драматурглар ва режиссёрлар шундай замонавий асарларни яратишсинки, улар ҳамма даврлар учун замонавий бўлсин.

— Бугунги театрнинг томошабини камлигига сабаб биз театрнинг жаҳонда томошагоҳ сифатидаги асосий мавқеини унутиб, уни кўр-кўрона ахборот манбаига айлантириб қўйишга уринамиз, — дейди режиссёр. — Театрнинг санъат даргоҳи сифатидаги мавқеи билан ҳисоблашмай қўямиз. Халқимизда шундай ҳикматли гап бор: "Ё бозор кўр, ё мозор!". Мозорда ҳамма тенг, бозорда эса бой ҳам, қашшоқ ҳам бор. Демак, одамнинг ибрат олиши учун ҳар иккисида ҳам улуғ ҳикмат бор. Мен театрни ҳам инсон учун поклониш, маънавий мудроқликдан уйғониш масканига айлантириш зарур, деб ўйлайман. Театрга кирган томошабин ундан ҳаётга янги нигоҳ билан қарай бошлайдиган ҳолда чиқиши керак. Нафақат пойтахтда, вилоят марказларида ҳам шундай маънавий муҳитни яратиш мумкин. Бунинг учун томошабин дидини тарбиялаш масаласи ҳамиша кун тартибида туриши керак. Бу борада ҳар бир даврнинг ўзига хос тажрибаларидан фойдаланиш мумкин.

Шу ўринда мен салкам йигирма йиллар бурун Қарши театрида, умуман вилоят ижтимоий ҳаётида бўлиб ўтган бир жараённни айтиб ўтмоқчиман. Ўшанда Ислом Абдуғаниевич Каримов вилоятимизда раҳбар бўлиб ишларди. Бош раҳбарнинг ишлари ниҳоятда кўп ва вақти тиғиз бўлишига қарамай, албатта, ҳар бир премерага келардилар. Бундан ибрат олиб бошқа раҳбарлар ҳам ўз оилалари билан, албатта, театрга тушадиган бўлишганди. Бу ҳол бошқаларга ҳам таъсир этган. Ўшанда вилоят театрида ҳар бир туманнинг ўн кун давом этадиган театр кунлари йўлга қўйилганди. Театр одамлар ҳузурига эмас, энг чекка қишлоқлардаги одамлар ҳам театрга келарди. Улар учун автобуслар ташкил қилинарди. Ўша кунлари кўчма дўконлар ёрдамида савдо ҳам уюштирилган. Бу қишлоқ меҳнаткашлари учун чинакам ғамхўрлик эди. Одамлар театримизга, худди байрамга келгандек, ясан-тусан қилиб келиб-кетишарди. Театр фойесида мусиқа янграб, ҳофизлар қўшиқ ҳам айтиб туришарди. Лекин асосий томоша театр саҳнасида бўларди. Ўйлайманки, одамларнинг саҳнада кўрганлари нафақат уларнинг хотирасида узоқ вақт сақланиб қоларди, айни чоғда маънавий диди ва савияси ўсишига ҳам хизмат қиларди. Одамлар театрдан ўзлари учун нимадир олиб кетарди. Театрнинг ўзини жойларга олиб чиқиб бундай самарага эришиш қийин. Чунки театр билан концерт саҳнасининг фарқи бор. Масалан, "Соҳибқирон" каби драматик асарларни, унинг мураккаб декорациялари билан ҳар куни туманларга кўтариб юриб бўлмайди-ку. Енгил декорацияга асосланган шарқона анъанавий кўча театрлари услуби бизнинг "Эски мачит" ва "Мулоқот" театр-студияларимиз томонидан ижодий ўзлаштирилгани сабаби ҳам шунда.

— Сиз Қашқадарё театрида режиссёрлик қилган ўша йиллари премераларга онангизни ҳам олиб келаркансиз. У киши ҳам санъаткор бўлганмилар ёки сизнинг актёрлигингиз боис театрни яхши кўрармидилар?

— Йўқ, ундай эмас. Менинг камчиликларимни ҳаммадан кўра онам тўғри ва ҳаққоний айтишлари мумкин эди. 1992 йили режиссёр Баҳодир Назаров билан биргаликда Рихсивой Муҳаммаджоновнинг "Давлат болалари" деган спектаклини саҳналаштирдик. Асар меҳрибонлик уйларида тарбияланувчи болаларнинг ҳаёти ҳақида. Саҳналаштириш жараёнида бир неча бор болалар уйларига бориб, турли сабабга кўра меҳрга зор бўлиб қолган болалар билан кўп ҳамсуҳбат бўлдим. Уларнинг юриш-туриши, бир-бирларига бўлган муомалаларини кузатдим. Аммо асарни саҳналаштириш жараёнида яна нималардир етишмаётгандек туюлаверди. Ахийри бўлмади, ўша болалар уйида бир ҳафта улар билан бирга истиқомат қилдим. Уларнинг ишончига кириб, ака-укадек бўлиб кетдик. Ана шу бир ҳафта менга жуда кўп нарса берди. Ота ва онанинг ҳақиқий меҳрига зор, ўксик кўнгилли болалар ҳаётини ич-ичидан туриб кузатиш уларнинг бошқалардан пинҳон, қалбининг туб-тубида асрагувчи азиз туйғуларини рўёбга чиқариш имконини берди. Спектакл премерасига ана шу меҳрибонлик уйи тарбияланувчиларини ҳам таклиф этдик. Тақдимотга Тошкентдан ташриф буюрган мутахассислар ва меҳмонлар орасида машҳур рангтасвир устаси, Ўзбекистон халқ рассоми марҳум Рўзи ака Чориев ҳам бор эди. Рўзи ака асарни кўзда ёш билан томоша қилиб ўтирди. Тақдимотдан сўнг бўлган муҳокамада Рўзи ака: "Режиссёр ҳам етим ўсган, болалар уйида тарбияланган эканда, бўлмаса, асарни бу даражада табиий гавдалантириш, меҳрга зор ўсмирлар дунёсини бу қадар табиий очиб бериш қийин эди", деб қолдилар. Шунда мен "Йўқ, Рўзи ака, ундай эмас", десам ҳам ишонмадилар. "Сиз негадир етим ўсганингизни яширяпсиз. Бу айб эмас, мен ҳам етим ўсганман", десалар бўладими? Ахийри томошадан сўнг театр залида мени кутиб турган онамни Рўзи ака ҳузурига бошлаб чиқишга мажбур бўлганман. Ўшанда мен болалар уйида қисқа вақт бўлса ҳам яшаб, кузатганларим қанчалар муҳим бўлганини англадим. Болалар учун ҳамма шароитлар яратилган. Уларнинг ҳамма нарсаси бор: хоналарида телевизорлар, ҳозир эса компютерлар муҳайё, истаганча китоб ўқишлари мумкин. Бироқ уларга бошқаларнинг минг меҳридан кўра ота-онасининг меҳри ҳар нарсадан азизлигини унутиб бўлмайди. Ўшанда мен болаларнинг ёстиқлари остидан титилиб кетган расмларни кўрганман. Бу уларнинг оталари ё оналарининг расмлари эди. Ҳар бирининг кўзида "Мени бағрига боссайди онам" деган буюк армонни кўрганман...

Халқимиз сўзинг билан ишинг, тилинг билан дилинг бир бўлсин, деб бежиз айтмайди. Жаббор Тошев кўп йиллик ижодий фаолияти давомида ҳамиша шу ҳақиқатга амал қилишга ҳаракат қилиб келади. Агар унинг актёр ва режиссёр сифатидаги ижод йўлига назар ташласангиз, ҳаёти ҳамиша изланиш билан кечгани, ўз истеъдодини турли жанрларда синаб кўрганига амин бўласиз.

Учрашув

Дастлаб Муқимий номидаги театрда фаолиятини бошлаган санъаткор театр ва кинода элликдан ортиқ ажойиб образлар яратишга муваффақ бўлди. Томошабинлар истеъдодли актёрни Ўзбекистон халқ ёзувчиси Шукур Холмирзаев асари асосида суратга олинган "Қадимда бўлган экан" видеофилмидаги аёлининг раъйига қараб қариган онасини тоғдаги ёлғиз дарахт остига ташлаб кетган ва хатосини баногоҳ англаб қолиб ўша жойга шошиб қайтиб келганида топа олмай бўзлаган йигит — Ўсар образи орқали яхши танийдилар (видеофилмни воқеий асар сифатида тушунган баъзи томошабинлар кўча-кўйда уни билмасдан ҳақорат қилган ҳоллар ҳам бўлган). "Пойдевор" видеофилмидаги Мейлиев, шунингдек Алп Жамолнинг "Ғизғизон", Рустам Бойтўранинг "Яраланган қуш ҳамон учмоқда" видеофилмларидаги роллари, "Тоҳир ва Зуҳра", "Нурхон", "Соҳибқирон", "Жаннатга йўл" драмаларида яратган образлари, театр режиссёри сифатида саҳналаштирган ўнлаб асарлари ҳам томошабинларга манзур бўлган. Ғафур Ғуломнинг "Шум бола", Машраб Бобоевнинг "Онаизор", Анвар Обиджоннинг "Тўтиқуш", Маҳмуд Муродовнинг "Шамширбоз", шунингдек "Синган танбур нидоси" ва "Кал-кал какиён ёхуд масхарабоз" каби узоқ вақт саҳнадан тушмай қайта-қайта ёш томошабинлар эътиборига ҳавола этилган, театр танловлари мукофотларига сазовор бўлган асарлари шулар жумласидандир.

Жаббор Тошев эндиликда телережиссёр сифатида ҳам истеъдодини намоён этиб келмоқда. Сўнгги йилларда техник жиҳатдан имкониятлари бир неча бор кенгайган вилоят ойнаи жаҳони айрим кўрсатувлари савияси жиҳатидан мамлакат марказий телевидениеси билан беллаша оладиган мавқега кўтарилди, десак муболаға бўлмайди. Бу ютуқларнинг боисини муттасил изланиш ва фидойилик, мулоқотлар маданиятини кўтариш, камерани ҳаётнинг бир хилда қотиб қолган нуқталарига эмас, жонли жараёнларга қаратиш маҳорати ошганлиги билан изоҳлаш мумкин. Бу жараёнда ҳам шубҳасиз бош режиссёрнинг истеъдоди ва талабчанлиги, жонкуярлиги ҳал қилувчи аҳамият касб этаётир. Шу маънода мустақиллигимизнинг ўн беш йиллиги байрами арафасида пешқадам ижодкорлар сафида Жаббор Тошевнинг ҳам фахрли унвон билан тақдирлангани унинг ижодий меҳнатларига берилган муносиб баҳо бўлди, дейиш мумкин.

Бугун Жаббор Тошевнинг бутун оиласи санъаткор. У фарзандлари тимсолида янги ижодий сулола яратиш йўлидан бормоқда. Истеъдодли актёр ва изланувчан режиссёрга бу борада ҳам омад ёр бўлишини тилаймиз.

Мурод АБДУЛЛАЕВ

ЗИЁДА МОМОНИНГ НУРЛИ НИГОҲИ

Ибратли умр

Ҳар гал, бу йил умрининг саксон еттинчи баҳорини қаршилаган мироқилик Зиёда момонинг Ўзбекистон халқ рассоми Рўзи Чориев қаламига мансуб портретини кўрганимда кўнглимда бир ёруғлик пайдо бўлади. Бетакрор бир қиёфа, ҳаётнинг жамики аччиқ-чучугини, паст-баландини бошидан ўтказган, йиллар синовларини чўнг бардош билан енгган нуроний бир онахон суратдан менга ўйчан боқиб туради. Ҳаёлимда баъзи хотиралар жонланади.

...Комилжон бир ёшга тўлган кунлари отаси Амир фронтга жўнайди. Шу-шу қайтиб келмайди. Ёш келинчак Зиёда тақдирга тан бериб, бошқа турмуш қурмайди, бутун меҳрини ўғли Комилжоннинг тарбиясига бағишлайди, шу ёлғиз фарзанди билан овунади. Амир урушгача ўқитувчилик қилганди, эндиликда Косон туманидаги мактаблардан бири унинг номи билан аталади.

Комилжон вояга етиб, Тошкентга ўқишга келади. Институтни муваффақиятли тамомлаб, қишлоқ хўжалиги мутахассиси дипломи билан қишлоғига қайтади, уйланади. Аввалига оддий муҳандис, участка бошлиғининг ўринбосари, сўнг эса каттакон бир трестнинг раҳбари бўлиб ишлайди. Қаерда меҳнат қилмасин, ишга бутун вужуди билан шўнғиб кетади, қурилиш бораётган жойларда, палаткаларда тунаб қолишга тўғри келади. Баъзан эса ҳафталаб уйига боришга ҳам вақт топа олмайди. Аммо ҳамиша унинг хаёлида онаси — Зиёда момо бўлади. Момо келинининг ёнига кириб, набираларини, кейинчалик чевараларини тарбиялаб, оёққа турғизади. Комилжон бўлса, оиладан, фарзандларидан кўнгли тўқ, чўлни ўзлаштиришда давом этади.

1982 йили, ўшанда энди иш бошлаётган ёш журналист эдим, Мироқига бориб, Ҳисорак сув омбори қурувчилари тўғрисида ёзмоқчи бўлдим. Комилжон шу қурилишнинг бошлиғи экан. У менга биринчи мулоқотимиз чоғиёқ ёқиб қолди. Вазмин муloҳазалари, босиқлиги, ишнинг кўзини билиши ҳар қандай суҳбатдошга ҳам маъқул тушар эди.

Тошкентга қайтгач, бу оила тўғрисида, аниқроғи оила бошлиғи Зиёда момо ҳақида устозим Рўзи Чориевга сўзлаб бердим. Билмадим, менинг ҳикоям таъсиридами ё бошқа бир сабабми, ҳарқалай, Рўзи ака Мироқига бориб, қурилишдан лавҳалар чизишга, Зиёда момо билан танишишга жиддий қизиқиб қолди. Орадан кўп ўтмай, икки киши бўлиб, йўлга отландик. Комилжон Амиров барча шароитларни яратиб берди — Рўзи ака бу ерда анча вақт қолиб, бетакрор портретлар, манзаралар ёзди. Комилжон бизни уйига таклиф этганида, Зиёда момонинг нурли чеҳрасини кўриб, Рўзи ака болалардай хурсанд бўлиб кетди. Шу тариқа машҳур "Зиёда момо портрети" яратилди.

Ўзбекистон Қаҳрамони, халқ шоири Абдулла Ориповнинг машҳур "Аёл" шеъри Зиёда момога, шу момо каби садоқатли аёлларга бағишланган.

Йигитлар мактубин битганда қондан,
Келинлар фироқдан чекканда ёҳу,
Унинг ҳам паноҳи қайтмади жангдан.
Ўн тўққиз ёшида бева қолди у.
Севгидан етиму умрдан ярим,
Қуриган кўксида ёлғиз беланчак.
Абадий фироқни, ҳайҳот, дўстларим,
Абадий висол деб билди келинчак.
Қақраган лабларда оловли нафас,
Кечалар кечмишин айлади кўмир.
Паришон сочлари ёр кўкси эмас.
Муздайин болишда қолди бир умр...

Дарвоқе, Абдулла аканинг Рўзи Чориев билан бўлган кўплаб мулоқотларига гувоҳ бўлганман. Бир гал Рўзи ака шоир портретининг эскизини ишлаганида, Абдулла ака шу ҳазил сатрларни ёзганди:

"Абдулланинг шудир бори,
Буни чизди Рўзи Чори..."

Рўзи аканинг ўзи ҳам мураккаб ҳаёт йўлини босиб ўтган инсонлардан эди. Шу боис, у ўзи янглиғ одамларнинг руҳиятини яхши тушунарди. Рассом томонидан яратилган бетакрор образлар, жумладан Зиёда момо портрети ҳам, Абдулла Ориповнинг гўзал сатрлари каби мангу яшаб қолади.

Рустам ШАГАЕВ

Азиз юртдошлар!

"ПАХТАБАНК" акциядорлик-тижорат банки

мамлакатимизнинг барча фуқароларини мустақил республикамизнинг Бош Қомуси — Конституциямизнинг 14 йиллиги байрами билан қизғин қутлайди.

Мамлакатимизнинг Асосий Қомуси халқимизнинг бунёдкорлик ва яратувчанлик йўлини ҳамиша мунаввар этаверсин! Шу билан бирга ўзининг қуйидаги омонат турларини таклиф этади:

"Туҳфа" ҳамда "Адолат"

"Туҳфа" муддатли омонатини сақлаш муддати 2 ой бўлиб, фоизли даромадингизни олдиндан олиш имкониятига эгасиз.
"Адолат" муддатли омонатини сақлаш муддати 3 ой бўлиб, фоизли даромадингизни ойма-ой олиб борасиз.

Ушбу омонатлар бўйича йиллик 18 фоиз даромад тўланади.
Омонатлар бадалининг энг кам миқдори — 50 000 сўм.

"Пахтабанк"нинг исталган филиалига мурожаат этиб, даромадингизни янада кўпайтиринг. Омонатга қўйган маблағингиз фуқароларнинг банклардаги омонатларини кафолатлаш фонди томонидан кафолатланган.

"Пахтабанк" фаровонлигингиз калитидир!

ДУНЁНИ БИЛИБ БЎЛАДИ

ёхуд англагувчилар учун аломатлар

Мансурхон ТОИРОВ 1967 йили Ўзбекистон Миллий университети физика факултетини битириб, Санкт-Петербургдаги А.Ф. Иоффе номли Физика-техника институти аспирантураси ва докторантурасида таҳсил олган. 1989 йили шу илм даргоҳида ярим ўтказгичлар физикасига доир докторлик илмий ишини муваффақиятли ҳимоя қилган. В.М.Тучкевич, Ж.И.Алферов, Б.П.Захарченя каби машҳур академикларнинг шогирди бўлган профессор М. Тоиров юздан ортиқ илмий асарлар, рисолалар ҳамда ихтиролар муаллифи. Кўпгина илмий мақолалари чет элларда ҳам нашр қилинган. 2003-2004 йиллари Санкт-Петербург ва 2005 йили АҚШнинг Денвер шаҳрида бўлиб ўтган ярим ўтказгичлар физикасига доир халқаро анжуманларда маърузалари билан қатнашган. Ўзбекистон Фанлар академияси ҳамда олий ўқув юртларида кўп йиллар самарали фаолият олиб борган.

1995 йили М. Тоировнинг ҳафталигимиз саҳифаларида эълон қилинган илм ва руҳият муносабатларига бағишланган "Ваҳий қўнғироқлари" мақоласи муштарийлар эътиборини қозонган эди. Қуйида олимнинг шу мавзудаги яна бир тадқиқотини газетхонлар эътиборига ҳавола этмоқдамиз.

Ҳозир саводи кам одам ҳам Ерни шарсимон шаклда деб билади. Бироқ Ерни "*текис, доира шаклида*" дейиш мусулмон оламида узоқ вақт урф бўлган. Бу ҳол илмий манбаларда ҳам қайд этилган. Масалан, атоқли адабиётшунос олима Фозила Сулаймонова "Шарқ ва Ғарб" монографиясининг ("Ўзбекистон" нашриёти, 1997) "Марказий Осиёда илм-фан" сарлавҳали бобида буюк аллома Аҳмад Фарғонийнинг оламшумул кашфиётлари ҳақида фикр юритиб шундай мулоҳазаларни қайд этади: "*Фарғоний, Қуръонда ер текис доира дейилишига қарамай, сайёрамизнинг шар шаклида эканини ҳозирги тушунчалар билан исботлаб берган*". Биз бу мулоҳазаларни ўқигач, наҳотки Қуръони Каримда Ер сайёраси *текис доира* шаклда деб берилган бўлса, деган фикрга бордик ва сўнгги йилларда ўз она тилимизда нашр қилинган Қуръони Карим нусхаларидан шу масалага доир оятлар қандай таржима ва тафсир қилингани билан қизиқдик. Алоуддин Мансурнинг **"Қуръони Карим *ўзбекча изоҳли таржима*"**сидаги (Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа бирлашмаси, 1992 йил) "Ван-нозиот" сураси 30-оятида: ***"Ва шундан кейин Ерни ёйиб — текис қилди",*** деб ёзилган. Кейинги таржима ва тафсирларда эса Ернинг шарсимонлиги тушунилган ҳолда, назаримизда, уни қисман эътироф этишга уринилганга ўхшайди. 2004 йили "Тошкент ислом университети" нашриёти томонидан ўзбек тилида чоп этилган "Қуръони Карим маъноларининг таржима ва тафсири" "Нозиот" сураси 30-оятида мана бу сўзларни ўқиймиз: ***"Шундан кейин Ерни (туяқуш тухуми шаклида) ёйиб, текислаб қўйди".***

Қуръони Каримнинг рус тилига академик И.Ю.Крачковский қилган таржима нусхасида ҳам, Валерия Порохова таржимасида ҳам Ернинг *туяқуш тухуми шакли* ҳақида бирор сўз учратмаймиз. Валерия Порохова мусулмонликни қабул қилган аёл бўлиб, Дамашқ шайхининг келинидир. У бажарган Қуръони Карим таржимаси Қоҳирадаги Ал Азҳар илмий-текшириш Ислом академиясининг олий комиссияси томонидан маъқулланган ва дунё аҳли диққат марказида турибди. Демоқчиманки, Қуръони Каримда Ер айнан ***туяқуш тухуми шаклида*** деб ҳам, ***текис доира*** деб ҳам айтилмаган. Агар айтилган бўлганида эди, бу ҳолат, албатта, русча таржималарда ҳам ўз аксини топган бўлур эди. Умуман, Ернинг шакли Қуръони Каримда қандай акс этгани сўнгги бир неча аср мобайнида Қуръони Карим тарафдорлари ва бу муқаддас Китобнинг инсониятга Аллоҳ томонидан нозил қилинганини инкор этувчилар ўртасидаги фикрий курашларда асосий масала бўлиб турибди.

Мен ўзим ўттиз пора Қуръони Каримнинг ўзбек тилидаги таржималарини ўқиб, рус тилидаги бошқа таржималарга қиёсан солиштириб, қуйидаги хулосаларга келдим. Аввало, Қуръони Каримда Ернинг шакли ҳақида очиқ бир нарса айтилмаган. Аллоҳ Қуръони Каримдаги қатор оятларда Ернинг яратилиши ҳақида ***"Ерни ёйиқ қилдик",*** деб ваҳий юборади. Қуръони Каримнинг бирор оятида "Ерни япалоқ, текис ёки доира шаклида" қилиб яратдик, дейилмаган. И.Ю.Крачковский бу оятни ***"и землю после этого распростер"*** деб, В.Порохова эса ***"Потом Он землю распростер",*** деб таржима қилган. ***"Распростер"*** сўзи эса ўзбек тилида *кенг ёзмоқ, катта очмоқ, кермоқ, ёймоқ, тарқалмоқ, сочилмоқ, чўзилмоқ* маъноларини беради.

"Ёйиқ" сўзи ўзбек тилининг изоҳли луғатида *чуқур бўлмаган; ясси, юза* деган маъноларда берилган ва бу сўз ўз ичига жуда кўп маъноларни (учбурчак, тўрт бурчак, чўзиқ, шарсимон, спиралсимон ва ҳоказо) сингдиришини ҳам назарда тутишимиз зарур. Қадимги тафсирчилар ўз даври учун қулай қилиб *ёйиқ* сўзини танлаб олишган. Эҳтимол, бу кейинги мутаржимларни Аллоҳ "Ерни япалоқ, текис доира шаклда яратди", деган хулосага олиб келгандир?! Шунинг учун ҳам 2004 йили ўзбек тилида нашр қилинган **"Қуръони Карим маъноларининг таржима ва тафсири"** муаллифи (ўрни келганда мутаржим улкан ва олижаноб, ўта масъулиятли ишни уддалагани, халқимиз эътирофига сазовор бўлганини айтиб ўтмоқчиман) **"Нозиот"** сурасида Ер ***"туяқуш тухуми шаклида"*** деган изоҳни қавс ичида берган бўлиши мумкин.

Абдулазиз Мансур таржима ва тафсиридаги Қуръони Каримнинг йигирма иккита сурасидаги йигирма тўртта оятда Ер ўз ўқи ва Қуёш атрофида айланиши ҳамда шакли шарсимон эканлиги ҳақида қимматли маълумотларни аниқлашга муяссар бўлдик. **"Ёсин"** сурасининг 37-оятида ***"Тун ҳам улар (қудратимиздан) учун бир аломатдир. Биз ундан кундузни суғуриб олишимиз билан бирданига улар зулматда қолурлар",*** деб айтилган. 40-оятда: ***"На қуёш ойга етиши мумкин ва на кеча кундуздан ўзувчидир. (Қуёш, ой ва юлдузларнинг) ҳар бири (бир) фалакда сузадилар",*** ва **"Оли Имрон"** сурасининг 190-оятидаги ***"Осмонлар ва Ернинг яратилишида, тун ва куннинг ўрин алмашиб туришида ақл эгалари учун аломатлар бордир",*** деган ишораларга эътиборимизни қаратайлик.

Аввало, ***"ақл эгалари учун аломатлар бордир"*** дейиш орқали ақлни ишлатиб, илм қудрати билан кеча ва кундузнинг ўрин алмашиб туриши моҳиятини тушунишга чақириляпти. Демак, Қуръони Карим инсониятни дунёни яхшироқ билишга чорлаяпти. Ғарб файласуфларининг: дин **"дунёни билиб булмайди",** деб айтади деган хулосалари мутлақо Ислом динига тўғри келмаслигини шундан ҳам билиш мумкин.

Иккинчидан, кеча ва кундузнинг ҳосил бўлиш сабабини ақл эгалари илм билан кашф этди ва тушуниб етди. Яъни Ернинг ўз ўқи атрофида 24 соатлик айланиши натижасида кеча ва кундузнинг ҳосил бўлиши XV асрга келиб аниқланди. Энди ўйлаб кўринг: Ернинг ўз ўқи атрофида айланиши ҳақида Қуръони Каримда ўша пайтда очиқдан-очиқ маълумот берилганида мутаассиблар буни тушунишга тайёрмидилар? Ушбу оятлар келганидан минг йил ўтгач, ҳисоб-китоб ва чизмалар билан илмий асосланган Коперник таълимоти намояндалари Бруно ва Галилейнинг бошига мутаассиблар қандай савдолар солганини бир эсга олайлик. Бруно тириклай ўтда ёндирилди, буюк Галилей эса хор-зор қилинди. Галилей охир-оқибат ўз таълимотидан воз кечишга мажбур бўлди.

Қуръони Каримдаги қуйидаги суралар оятларининг барчасида кеча ва кундузнинг ўрин алмашишида ибратли аломатлар борлиги айтилади: 3-сура 190-оят; 6-сура 13-оят; 7-сура 54-оят; 10-сура 6-оят; 14-сура 33-оят; 16-сура 12-оят; 17-сура 12-оят; 21-сура 33-оят; 24-сура 44-оят; 25-сура 62-оят; 27-сура 86-оят; 28-сура 71-, 72,- 73-оятлар; 31-сура 29-оят; 35-сура 13-оят; 36-сура 37-оят; 39-сура 5-, 67-оятлар; 45-сура 5-оят; 57-сура 6-оят; 79-сура 29-оят.

"Ёсин" сурасининг 40-оятида ***"На қуёш ойга етиши мумкин ва на кеча кундуздан ўзувчидир. (Қуёш, ой ва юлдузларнинг) ҳар бири (бир) фалакда сузиб юрадилар",*** дейилади. Ҳақиқатда ҳам Ер ўз ўқи атрофида айланганида кеча ва кундуз ҳам Ер билан бирга 460 м/с тезлик билан, Ер Қуёш атрофида айланаётганида 30 км/с тезлик билан ва Қуёш галактикада ҳаракатланаётганини эътиборга олсак 295 км/с тезлик билан фалакда сузади. Ушбу оятнинг русча таржималарида ***кеча ва кундуз фалакда сузади,*** дейилади. Ўзбек тилидаги таржимада эса қавс ичида ***"Қуёш, ой, юлдузлар",*** — деб тафсир берилгани ҳолда фақат уларнинг фалакда сузиши тасдиқланиб, кеча ва кундуз эса айтилмай қолган.

"Набаъ" сурасининг 6-7-оятлари И.Ю.Крачковский таржимасида қуйидагича: 6-оят: ***"Разве Мы не сделали землю подстилкой";*** 7-оят: ***"и горы — опорами".*** Ўзбек тилидаги таржимада 6-оят: ***"Биз Ерни тўшак қилиб қўймадикми?!";*** 7-оят: ***"Тоғларни эса (Ерни тутиб турувчи) қозиқлар қилиб қўймадикми?!"*** тарзида берилган. ***"Опора"*** ва ***"қозиқ"*** сўзлари маъносида эса фарқ бор. Шунинг учун ҳам ўзбекча таржимада ***"қозиқ"*** сўзи ушбу оят маъносини яхши англата олмагани учун қавс ичида Қуръони Каримга тегишли бўлмаган: ***"Ерни тутиб турувчи"*** деган изоҳ берилган. ***"Опора":*** тиргович, тиргак, тирак, таянч, суянчиқ, асос, негиз, пой ва ҳоказо маъноларни беради. Шу сабабли юқоридаги оятдан ҳар бир тоғ Ернинг тагида турибди, деган маъно чиқади. Аслида инсонга тоғлар осмонни кўтариб тургандек кўринади. *(Ерни учта ҳўкиз кўтариб туради, у учта ҳўкиз балиқ устида, балиқ сув устида каби эл оғзидаги афсоналарнинг бирортаси Қуръони Каримда йўқ).* Тоғлар Ернинг негизида деган маъно юқорида келтирилган оятнинг мазмунида бор. Ҳақиқатан ҳам коинотдан Ерга назар солган фазогирлар барча тоғлар Ер юзида яшовчи одамларга нисбатан пой бўлиб турганини кўришган. Евроосиё, Африка қитъалари тоғлари Америка қитъаси одамлари учун, Америка тоғлари эса Евроосиё ва Африка қитъалари одамлари учун негиз, пой бўлиб турибди. Шу сабабли ҳам тоғларни Ер учун негиз *(опора)* деб тушунсак, Ернинг шарсимон шаклда эканлигини осон тасаввур эта оламиз.

Албатта, Қуръони Каримда мен тушуна олмаган оятлар ҳам бор. Масалан, соя ҳақидаги оятлар. Соя ҳосил бўлиши мураккаб оптик жараёндир. Ҳали бу борада оптикашунос физикларимиз изланиш олиб борадиган жиҳатлар кўп. Қуръони Каримда соя ва зулмат фарқлангани ҳайратланарли. Осмон инсонга зангори бўлиб кўринади, лекин осмонни зангори қилиб яратдик, деган оят йўқ. Атмосфера сийраклашгач, осмон қоп-қора зулмат бўлиб кўринади.

Қуръони Каримнинг 22-сура 18-оятида ***"(Эй, Муҳаммад!) Осмонлардаги ва Ердаги бор жонзот, қуёш, ой, юлдузлар, тоғлар, дарахтлар ва (барча) жониворлар ҳамда кўп инсонларнинг (ёлғиз) Аллоҳга сажда қилишини кўрмадингизми?..."*** дейилади. Сажда қилаётган инсонни кўз олдимизга келтиришимиз мумкин. Бироқ Ер ва ундаги бошқа жонзотлар, сайёралар, ҳайвонот ва наботот оламининг саждага бош эгишини тасаввур этишга одатланмаганмиз. Эътибор беринг: Ер сайёраси ўз ўқи атрофида ҳамда Қуёш атрофида айланиш жараёнида гоҳ Жанубий қутбга, гоҳ Шимолий қутбга томон оғади. Шунинг натижасида йил фасллари ҳосил бўлади. Ушбу оғиш жараёнини саждага эгилганлик сифатида тушуниш мумкин, деб ўйлайман. Инсон ҳам Ер билан биргаликда шу жараёнда иштирок этаяпти. Бироқ Аллоҳ унга онг берган, инсон ақли расо мавжудот. Шунинг учун унинг саждаси онгли равишда бўлиши талаб этилади. Юқорида келтирилган фикр-мулоҳазалар барча осмон жисмларига тааллуқли, деб уйлайман.

Қуръони Каримнинг 41-сура 11-ояти қуйидаги тарзда берилган: ***"Сўнгра тутун ҳолатда бўлган осмонни (яратишни) қасд этиб, унга ва Ерга: "(Фармонимга) "ихтиёрий ёки мажбурий ҳолда келингиз", — деган эди, улар "Ўз ихтиёримиз билан келдик", — дедилар".*** Ўзбек тилига ***тутун*** деб таржима қилинган сўз В. Порохова таржимасида ***"пеленой из дыма"*** (*тутун қатлами*) деб берилган. Буни қаранг: космогония фани фақат XX асрдагина олам газ-чанг (тутун) булутининг (қатламлари) сиқилишидан осмоннинг пайдо бўлганини айтган бўлса, Қуръони Каримда бу хабар 14 аср олдин берилган. Ушбу оятда осмон ва Ер ўз ихтиёрлари билан яқинлашишгани айтилади. Ўз ихтиёрлари билан деган сўзнинг маъноси Ерда ҳам, осмонда ҳам бир-бирларига интилиш бор дегани. Физикадаги бутун олам тортилиш қонуни гравитация майдони билан боғлиқ. Гравитация майдонининг табиатига кўра, жисмлар бир-бирига маълум қонуният билан ихтиёрий равишда тортиладилар. Электр, магнит майдонлари табиатига хос итарилиш хусусияти йўқ. Гравитация майдони ҳақидаги маълумот юқоридаги оятда қанчалар гўзал қилиб берилганидан завқланасиз. Зарраларнинг (жисмларнинг, планеталарнинг, юлдузларнинг) ўзаро тортилиши (гравитация кучи, оятдаги ихтиёрийлик) натижасида жисм шар шаклини олишга интилиши ҳозирги замон фанига маълум. Шунинг учун Қуёш, планеталар, уларнинг йўлдошлари ва юлдузларнинг шакли шар шаклига яқин.

Қуръони Каримнинг 21-сура 30-оятида: ***"Кофир бўлганлар осмонлар ҳам, Ер ҳам (аввалда) яхлит бўлганини, бас, Биз уларни ёриб юборганимизни ва барча тирик мавжудотни сувдан (пайдо) қилганимизни кўрмадиларми?! Энди ҳам имон келтирмайдиларми?!",*** дейилади. Космогония фани илгари сураётган буюк портлаш нуқтаи назари ҳам ушбу оятнинг замонавий илм ютуқлари билан ниҳоятда мувофиқ эканлигини тасдиқлайди. Илм-фан тараққиёти шуни ҳам кўрсатмоқдаки, қачонлардир Ердаги қуруқлик бир бутун, яхлит бўлган ва улар кейинчалик қитъаларга ажраган.

Қуръони Каримнинг 44-сура 10-оятида: ***"Бас, (эй, Муҳаммад!) Сиз осмон аниқ тутунни келтирадиган кунни кутинг!",*** дейилган. Астрономия фани ютуқларига асосан, Ер ҳар 200 миллион йилда фазода газ-чанг (тутун) қатламидан ўтиб туради ва ушбу нуқтаи назар ҳам юқорида келтирилган оятда ўз ифодасини топган.

Қуёш жойлашган галлактикада ҳозирча икки миллиард юлдуз мавжуд. Қолган юлдузларни ҳисоблаб чиқишга ҳаракат қилиняпти. Қуёшдан энг яқин юлдузгача бўлган масофа 4 ёруғлик йилига, Қуёшдан галактикамизнинг марказигача 40 минг ёруғлик йилига, бизнинг галлактикадан коинотни кузатиш мумкин бўлган чегарагача бўлган масофа 4 миллиард ёруғлик йилига тенг. Бунда бизнинг кўриш имкониятларимиз ёруғликнинг тарқалиш тезлигига монанд ҳолда чеклангандир. Барча галактикалар ўз юлдузлари билан бирга улкан тезликда олам сарҳади томон ҳаракат қилмоқда. У галактикаларнинг бизга нисбатан тезлиги орта бориб, ёруғлик тезлигига тенг бўлгач, бизларга бутунлай кўринмай қоладилар (Хаблл қонуни).

Юлдузлар кўринмай қоладиган ушбу чегарани биринчи осмон сарҳади сифатида олишимиз мумкин, деб ўйлайман. Хаблл қонунига биноан, юлдузлар биринчи осмон чегарасидан ўтганида, бизга маълум бўлган физика қонунлари амалда бўладими ёки йўқми, бу ҳақда маълумот йўқ. Юлдузларнинг тезлиги мазкур чегарадан ўтгач, ёруғлик тезлигидан катта бўлади деган нуқтаи назар бор. Агар шундай бўлса, ўз-ўзидан бизга маълум қонун амал қилинмагани аён бўлади. Чегарадан ўтган юлдузларнинг тақдири нима бўлиши ҳақида ҳеч қандай маълумот йўқ. Улар ўз ҳаракатларини ёруғлик тезлигидан катта тезлик билан давом эттиришадими ёки бутунлай ғойиб бўлишадими? Бу инсониятга ҳозирча номаълум. Ўйлайманки, иккинчи осмонда инсоният учун биринчи осмонда маълум бўлган табиат қонунлари амалда бўлмайди. Демак, еттита осмон мавжуд бўлса, бизлар биринчи осмонда жойлашган Ерда яшаяпмиз. Иккинчи осмоннинг борлигини сезяпмиз. Қолган осмонлар ҳақида билишга фаннинг ҳозирги равнақи ожизлик қилади. Ва биз бу ҳақда Қуръони Карим оятларидан бўлак ҳеч қандай маълумотга эга эмасмиз.

Қуръони Каримнинг 37-сура 8-оятида ***"У (жин)лар олий мавжудот бўлмиш (фаришталар сўзлари)ни эшита олмаслар, уларга ҳар томондан (юлдузлар) отилур",*** дейилган. Русча таржимада: ***"Они не прислушиваются к верховному совету и поражаются со всех сторон",*** деб берилган. И. Крачковский ҳам, В. Порохова ҳам юлдуз сўзини қўлламаган. Ёки Қуръони Каримнинг 15-сура 17-оятида ***"Яна уни (осмонни) барча қувғин этилган шайтонлардан муҳофаза қилдик",*** дейилади. В.Пороховани нг русча таржимасида ***"И охроняем их от Сатаны, побитого камнями",*** деб берилган. И. Крачковский эса: ***"И охронили Мы их от всякого сатаны, побиваемого камнями",*** деб ўгирган. Эътибор беринг: русча таржималарда ўзбекчадаги ***юлдуз*** сўзи йўқ, балки ***тош*** дейиляпти.

41-сура 12-оятда: ***"...Биз қуйи (Ерга яқин) осмонни чироқлар (юлдузлар) билан безадик...",*** дейилган. В.Порохова таржимасида ***"...Украсили Мы ближний свод огнями...",*** деб берилган. Демак, русча таржимада юлдуз сўзини ишлатишга ўта эҳтиёткорлик ва минг мулоҳаза билан ёндашилган. Чунки юлдузни улоқтириш ҳозирги замон фани нуқтаи назаридан жуда кўп асослар билан лоф деб қаралади. Аслида осмондаги метеор жисмлар деб номланувчи тошлар Ер атмосферасига кириб, ўта кучли ишқаланишга учраганда қизийди ва ўзидан нур чиқаради. Бу манзара бизга худди юлдуз учгандек бўлиб кўринади. Қуръони Каримнинг асл арабча нусхасида ***юлдуз*** сўзи йўқдирки, рус таржимонлари бу сўзни кўп ишлатишмаган. Тафсирларда метеор жисмларни ***юлдузлар*** деб тушунтириш унчалик ўзини оқламаганини айтишимиз керак. Шунинг учун Қуръони Карим таржимасидаги ***"юлдуз"*** сўзини юлдуз маъносида, ***учар юлдузни*** эса метеор жисмлар маъносида тушунишга ҳаракат қилиш зарурлигини айтмоқчимиз. Негаки, таркибан юлдузлар оловдан иборат. Шунинг учун ҳам рус тилидаги таржималарда юлдузлар *чироқ* деб эмас, балки ***олов — огон*** тарзида тўғри берилган.

Илм — ўзни билмакдир

Қуръони Каримнинг 16-сура 8-оятида ***"У яна минишингиз учун... сизлар (ҳали) билмайдиган нарсаларни ҳам яратур",*** деган жумлалар борлигига эътибор беринг. Бу маълумотни келажакда яратиладиган турли транспорт воситалари ҳақида ахборот сифатида тушуниш унча мураккаб эмас. В.Порохова таржимасининг 1004-изоҳи билан танишганда барча тафсирчилар бу оят мазмунини айнан шундай шарҳлаганлари аниқ бўлди.

Аллоҳ ҳеч нарсага зор бўлмаганидек, унинг сўзи бўлган Қуръони Карим ҳам ҳеч қандай бўяб-бежашларга муҳтож эмас, қайтанга бу муборак Китоб оятларини билиб-билмай янглиш таржима ва тафсир қилиб қўйишдан Аллоҳнинг ўзи асрасин, дейишимиз ва бу ишга жуда катта масъулият билан ёндашишимиз зарур. Афсуски, Қуръони Каримни бошидан охиригача ўқиб ва уқиб олмоққа ҳамманинг ҳам тайёргарлик даражаси ва имкони етавермайди. Кўпчилик кундалик турмуш ташвишлари билан банд. Айримлар фақат у ер-бу ерда диний саводли кишиларнинг суҳбатларини узуқ-юлуқ эшитиб боришади. Дин илмидан хабардорлар орасида эса гоҳида ҳар хил муболағага йўл қўювчилар ҳам учрайдики, бу одамларни Қуръони Каримнинг маъномоҳиятини тўғри илғаб олишларига халал бериши, имонида иккиланишлар пайдо бўлишига олиб келиши мумкин.

Шўролар давридаги айрим филмларда Ислом динини ёмон кўрсатиш учун асосан диний мавзудаги ҳикояларда учрайдиган лофлардан усталик билан фойдаланилган. Масалан, "Шум бола" филмида Або Муслим ҳақидаги лофлар шулар жумласидандир. Профессор Фозила Сулаймонованинг "Шарқ ва Ғарб" рисоласининг 387-саҳифасида Қуръони Карим тафсирлари, мерожномалар, қиссас-ул-анбиёларда айрим тафсирчи ва ижодкорлар фантазия жиҳатидан чегарани унутганлари тилга олинган (масалан, Ҳазрат Алининг қиличи 40 қулоч деб талқин этилиши мантиққа зид. Аслида бу қилич Туркияда, музейда турибди ва 70-80 см.дан узун эмас).

Эйнштейн Ньютоннинг нуқтаи назаридан устун бўлган ўз нисбийлик назариясини инсониятга тақдим этар экан, **"Кечир мени, Ньютон",** деб сўз бошлайди. Буюк Ньютон инсоният учун жуда азиз, лекин ҳақиқат инсоният учун ундан ҳам азиз эканини Эйнштейн биларди. Қуръони Карим тафсирлари ва тафсирчилари ҳам биз учун азиз. Бироқ Аллоҳ ва унинг улуғ Китоби Қуръони Карим ҳамда пайғамбари Муҳаммад алайҳиссалом биз учун улардан да азизроқдир. Бошқа Аллоҳ йўқ ва бўлмайди ҳам. Аллоҳ инсониятга бошқа бундай улуғ Китоб ва пайғамбар юбормайди. Лекин инсоният беҳисоб Қуръони Карим тафсирчиларига эга бўлиши ва улар ўз навбатида беҳисоб тафсирларини тақдим этишлари мумкин. Биз улар ичидан Қуръони Карим оятларини энг мукаммал даражада изоҳлай олганларинигина танлашимиз ва эътироф этишимиз лозим. Ва бунда ўтмишдаги улуғ тафсирчиларга ҳам узримизни кўнгилдан кечирсак, уларнинг руҳи албатта шод бўлади, деб ўйлайман.

Илм-фан қотиб қолмаганидек, дин ҳам, диний қарашлар ҳам доимо ривожланишдадир. Физика-математика фанлари доктори, бир қанча юксак мукофотлар совриндори бўлган марҳум академик Б.П.Захарченья: **"Физика фани ҳар куни эришаётган ютуқлар Яратгувчи мавжуд эканлигини тасдиқлаб турибди",** деган эди. Мен ҳам шу фикрдаман. Шундай фикрда бўлган олимлар ҳозирги даврда ниҳоятда кўп. Биология, химия, генетика, медицина ва бошқа турли фанларнинг жуда кўплаб ютуқлари Қуръони Каримда ўз тасдиғини топгани ҳеч кимга сир эмас. 1998 йили "Труд" газетасида **"Молчаливые гены"** сарлавҳали бир мақола босилган эди. Унда ёзилишича, инсон танасидаги генларнинг жуда оз миқдори ирсият учун хизмат қилар экан. Ўзини намоён қилиш учун ҳеч қандай интилиши бўлмаган қолган генларнинг барчасини мақола муаллифи ***"сукут сақловчи генлар"*** деб атаган. Бу генларнинг вазифаси инсоннинг кундалик қилаётган ишлари ва хатти-ҳаракати бўйича ахборот тўплаб бориш экан. Бу янгилик кишини анча ўйлантириб қўйди, албатта.

Мақоламизни Қуръони Каримнинг ушбу оятлари билан якунламоқчиман: "*У сизлар учун кеча ва кундузни, қуёш ва ойни бўйин сундириб қўйди. Юлдузлар ҳам Унинг амрига бўйин сундирилгандир. Албатта, бунда англайдиган қавм учун (Унинг қудратига далолат қилувчи) аломатлар бордир", "У Аллоҳдир. Ундан ўзга илоҳ йўқдир. Аввалу охирда (яъни дунё ва охиратда) ҳамд фақат Унга хосдир. Ҳукм ҳам Уникидир ва (қиёмат куни) Унгагина қайтарилурсиз*".

Мансурхон ТОИРОВ,
физика-математика фанлари доктори, профессор

Дунё—кенг...

ЭҲРОМЛАРНИ ТИТАНЛАР ҚУРГАН...

Олимлар ҳануз Миср эҳромлари қай усулда ва қанақа воситалардан фойдаланиб қурилганини тушуна олганлари йўқ. Бу эҳромлар, афтидан, жуда қадимда ер юзида яшаган баҳайбат одамлар — титанларнинг ишига ўхшайди. Улуғвор ва асрлар сирига чулғанган эҳромлар қумликлар орасида ўзлари гувоҳ бўлган ҳодисаларни ҳамон пинҳон сақлаб келаётир.

Фақат шу нарса маълумки, эҳромлар миср фиръавнлари учун мақбара сифатида қурилган. Аслида улар кимларнинг қўли билан ва айнан қай мақсадда бунёд этилгани эса, номаълум. Ўтган XX асрда ушбу муаммога оид кўплаб назарий қарашлар олдинга сурилди. Ана шундай қарашлардан бирида эҳромлар ўта қадимги цивилизациянинг гипотетик вакиллари — атлантлар қўли билан тикланган, деган тахмин айтилган. Атлантлар бошқа ўлчамда бўлишган ва кейинчалик бизнинг, моддий олам кўринишини касб этишган, дейилади бу тахминда.

Яна бир гипотезада уқтирилишича, эҳромларнинг ҳайратланарли даражада аниқлик билан қурилгани тасодиф эмас. Зеро, бу иншоотлар тизими дунё бўйлаб одамларнинг салбий фикрларидан сайёрамизда йиғиладиган зарарли қувватни бартараф этишга мўлжалланган. Шунингдек, ушбу тахминда миср фиръавнлари инсониятнинг бошқа бир қавмига мансублиги эътироф этилади.

Олимларнинг ишонч билан далиллашларича, Эхнатон (таржимада бу сўз "сенинг ким бўлганинг", деган маънода) ва унинг умр йўлдоши Нефертити бошқа Қуёш системасидан, Сириусдан ташриф буюришган келгиндилар бўлишган ва уларда иккитадан юрак бўлган. Эҳромлар қурилган даврда Миср ҳукмдорлари ўта бўйчан ва ғаройиб ташқи кўринишда бўлишганки, бу ўша даврга оид ҳикояларда реалистик акс этган.

Ушбу тахминга кўра, дастлаб Мисрни бешинчи ўлчамдаги одамлар бошқарган, уларнинг бўйи қарийб 18 метр бўлган. Уларнинг бўйига тенг қилиб яратилган ўша даврдаги ҳайкаллар ҳозир ҳам Абу-Симбел ибодатхонасига кириш жойида турибди.

Улардан сўнг тўртинчи ўлчамга мансуб одамлар Мисрда ҳукмдорлик қилишган. Бўйи 10,6 метр келадиган бу одамлар Нефертити ибодатхонасида акс эттирилган. Уларнинг ўрнига учинчи ўлчамдаги, бўйи 3 — 4,8 метрли одамлар келишган. Ўзининг бўйбасти ва бош чаноғининг шакли билан ҳайратга соладиган гўзал Нефертити шу қавмнинг вакиласи бўлган.

Эҳромлар қуриб бўлинган даврда Мисрда биз каби иккинчи ўлчамга мансуб одамлар ҳукмдорлик қилишган. Уларнинг бўйи 150-210 сантиметр, яъни ҳозирги олимларникига тенг бўлган.

Энг машҳур Хеопс эҳроми 2,3 миллион дона тош блоклардан таркиб топган. Ҳар бир тош блокнинг оғирлиги 2,5 тонна келади. Олимларнинг ҳисоб-китобича, битта эҳромни қуришга сарфланган материал Англиядаги мавжуд барча насроний черков биноларини қуришга етиб ортаркан.

Энг баланд Хуфу эҳроми ўзининг ҳажми билан ақлни шоширади. Қолаверса, унинг тошлари бир-бирига шу қадар жипс терилганки, уларнинг орасидан ҳатто пичоқнинг ўткир тиғи ҳам ўтмайди.

Хуллас, ушбу далиллар яна бир бор миср эҳромларини қуришдек ақл бовар этмайдиган ишни, олимлар тахмин қилишаётганидек, фақат баҳайбат одамлар — титанлар уддалаган бўлишлари керак.

ЭЪЛОН

Тошкент вилояти, Қибрай тумани Давлат солиқ инспекциясидан рўйхатдан ўтган қуйидаги корхоналар: "RAYUMOB NAJMIDIN" х/к, "LONNER-LINE" МЧЖ, "IJROTON-AXMAT-TEXNOLOGIYA" ХИЧТФ, "ЭЛБЕК-МЭТ" х/к ва "БАХТ-НАСИБА" х/фирмаси Тошкент вилоят хўжалик судининг 2006 йил 22 ноябрдаги № 11-0605/12602, 2006 йил 22 ноябрдаги № 11-0603/12602, 2006 йил 22 ноябрдаги № 11-0605/12605, 2006 йил 22 ноябрдаги № 11-0605/12488-сонли ажримларга кўра банкрот, деб эълон қилиниши муносабати билан 2006 йил 12 декабр куни соат 11.00 да Тошкент вилояти Қибрай туман давлат солиқ инспекцияси биноси 110-хонада кредиторлар йиғилиши ўтказилади.

«Ўзбекистон адабиёти ва санъати» ҳафталиги жамоаси газета санъат бўлими мудири Гулчеҳра Умаровага укаси

Рустам УМАРОВнинг

вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик билдиради.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва Адабиёт жамғармаси уюшма аъзоси Жамол Сирожиддинга онаси

Муқаддасхон ДЎСТОВАнинг

вафоти муносабати билан таъзия изҳор қилади.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ВА СПОРТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ
* * *
НОШИР: "ШАРҚ" НАШРИЁТ-МАТБАА АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ
ҲОМИЙ: "МАТБУОТ ТАРҚАТУВЧИ" АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 133-52-91, котибият — 136-56-50

Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 133-49-93 Ижтимоий ҳаёт бўлими: 136-58-55
Санъат бўлими: 136-56-48 Назм ва наср бўлими: 136-56-48

Бош муҳаррир Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ

Таҳририятга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.

Навбатчи — Иқбол ҚЎШШАЕВА
Саҳифаловчи — Байрамали МУҚИМОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси.
Босишга топшириш вақти — 20.00. Босишга топширилди — 23.10.

Газета Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 058-рақам билан рўйхатга олинган. А — 2875. Буюртма Г — 1449. Ҳажми — 5 босма табоқ. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 2 3 4 5 6

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ.
СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН